

ਐਤਵਾਰ, 24 ਅਗਸਤ, 2025
9 ਭਾਦੋਂ { ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 557
ਬਿਕਰਮੀ 2082
ਜਿਲਦ/VOL. : 74
ਅੰਕ/NO. : 83

ਰੋਜ਼ਾਨਾ

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ

DAILY NAWAN ZAMANA • SUNDAY, 24 AUGUST, 2025

ਜਲੰਧਰ

‘ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ’ ਦੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ

ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ (ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ)	0181-5097300
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਭਾਗ	0181-5097302
ਸਾਹਿਤ ਸੰਪਾਦਕ (ਐਤਵਾਰ)	0181-5097305
ਗੋਪੀਕੁਮਾਰ	0181-5097310
ਵੈੱਬ ਟੀ ਵੀ	0181-5133160

You Tube nawan zamana TV

ਕੀਮਤ/PRICE : 5.00 ਰੁਪਏ

Regd. No : L-4/Pb-JL-0023/2024-26, (R.N.I.)-00068/57

E-mail : nawanzamana@gmail.com

www.nawanzamana.in

ਸਫ਼ੇ : 10+6=16

ਬੋਲੋ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੀਡਰ ਸੁਧਾਕਰ ਰੈਡੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ

ਹੈਦਰਾਬਾਦ : ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸਾਂਸਦ ਸੁਧਾਕਰ ਰੈਡੀ (83) ਦਾ ਲੋਕਵਾਦ ਦੋਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਕੋਵਾਦ ਹਸਤੀ ਕਾਮਰੇਡ ਰੈਡੀ ਦਾ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਉਮਰ ਸੰਬੰਧੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ 'ਤੇ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ ਭੁਕਾ ਦਿੱਤੇ। ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਮਹਿਬੂਬਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੋਂਡਰਾਵਪੋਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ 25 ਮਾਰਚ 1942 ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਾਮਰੇਡ ਰੈਡੀ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਸਫਰ ਕਾਫੀ ਲੰਮਾ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ 15 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕੁਰਨੂਲ ਦੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਉਸਮਾਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐੱਲ ਐੱਲ ਬੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਉਹ 1970 ਵਿੱਚ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਯੂਥ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 1998-1999 ਤੋਂ 2004-2009 ਵਿੱਚ ਨਲਗੋਂਡਾ ਹਲਕੇ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ। ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ

ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕਾਂ, ਸਮਾਜੀ ਨਿਆਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਅੰਦੋਲਨ ਸਣੇ ਕਈ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਅਤੇ ਸਾਦੀ

ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤ ਸੰਬੰਧੀ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਜ਼ਬੋਬਦ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਬਿੱਲ ਦਾ ਮਸੌਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ। ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡੀ ਰਾਜਾ, ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰੇਵੇਂਡ ਰੈਡੀ ਤੇ ਬੀ ਆਰ ਐੱਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੇ ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਰਾਓ ਸਣੇ ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਸੁਧਾਕਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ, ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਅੰਦੋਲਨ ਪ੍ਰਤੀ ਅਟੁੱਟ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਲਈ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤਮ ਵਿੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਗਾਂਧੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅੱਖਾਂ ਸਰੋਜਨੀ ਦੇਵੀ ਨੇਤਰ ਚਕਿਤਸਾਲਿਆ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਪਤਨੀ ਵਿਜੇਲਕਸ਼ਮੀ ਅਤੇ ਬੇਟੇ

ਨਿਖਿਲ ਤੇ ਕਪਿਲ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਐਤਵਾਰ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਮਰੇਡ ਰੈਡੀ ਅਜਿਹੇ ਪਰਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਤੇ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀ। ਉਹ 'ਗੋਲਡਨ ਏਜ' ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਪਾਦਕ ਤੇ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪੁਨਰ-ਜਾਗਰਣ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਸੁਧਾਕਰ ਪ੍ਰਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਵੈਂਕਟਰਾਮ ਰੈਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਰਿਟਾਇਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਉਤਲੀਆਂ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਹੁਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਪਰ ਕਾਮਰੇਡ ਰੈਡੀ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਗੂ ਸਨ। ਕਾਮਰੇਡ ਦੇ ਬੀ ਬਰਧਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2012 ਤੋਂ 2019 ਤੱਕ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਹੇ ਕਾਮਰੇਡ ਰੈਡੀ ਜਦੋਂ 2019 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੁਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਆਗੂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

• ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 2 'ਤੇ

ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਤੋਂ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਜਥਾ ਮਾਰਚ ਰਵਾਨਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ : ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅਰਪਿਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ 'ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਜਥਾ ਮਾਰਚ' ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਥੇ ਮਾਰਚ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਸਲ, ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜ਼ਾਮਪੁਰਾ ਅਤੇ ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਆਦਿ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਬਟਾਲਾ ਰੋਡ, ਛੇਹਰਾ, ਪੁਰਲੀਘਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਖੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ 25ਵਾਂ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਜੇ 21 ਤੋਂ 25 ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ 21 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾਈ ਆਗੂ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਅਤੇ ਰੈਲੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਣੇ

ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਭਾਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਇੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ : ਬਰਾੜ

ਚੇਤਨਪੁਰਾ (ਸੁਖਵੰਤ ਚੇਤਨਪੁਰੀ)

ਕੌਮੀ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਇੱਕ ਜਥਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਾਨੀ ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਗ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੇਤਨਪੁਰਾ ਤੋਂ ਉਹਨਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ 'ਤੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਕੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ਵੱਡੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਬੰਤ ਸਿੰਘ

ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੌਕੇ 21 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹਨਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

• ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 2 'ਤੇ

ਅਨਿਲ ਅੰਬਾਨੀ ਖਿਲਾਫ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਕੇਸ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਸੀ ਬੀ ਆਈ ਨੇ ਸਨਿੱਚਰਵਾਰ ਰਿਲਾਇਸ ਕਮਿਊਨਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ (ਆਰਕੋਮ) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਨਿਲ ਅੰਬਾਨੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਥਿਤ ਥੋਕ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਅਨਿਲ ਅੰਬਾਨੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਦਫਤਰਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਨੂੰ 2,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਨਿਆਗਰਾ ਫਾਲ ਕੋਲ ਬੱਸ ਹਾਦਸੇ 'ਚ 5 ਮੌਤਾਂ

ਵੈਨਕੂਵਰ : ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਨਿਆਗਰਾ ਫਾਲ ਤੋਂ ਹਾਦਸੇ 90 ਰਾਹੀਂ ਨਿਉ ਯਾਰਕ ਜਾਂਚੀ ਸੈਲਾਨੀ ਬੱਸ ਪੈਂਥਰੋਕ ਕੋਲ ਪਲਟਣ ਕਾਰਨ 5 ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਦਕਿ 40 ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਬੱਸ ਵਿੱਚ 1 ਤੋਂ 74 ਸਾਲ ਦੇ 54 ਯਾਤਰੀ ਸਵਾਰ ਸਨ, ਜੋ ਭਾਰਤ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਵਿਲਪਾਇਨ ਤੋਂ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਲਈ ਆਏ ਸਨ। ਹਾਦਸਾ ਬਫਲੋ ਤੋਂ 40 ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਵਾਪਰਿਆ।

ਉੱਤਰਾਖੰਡ 'ਚ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਤਬਾਹੀ

ਗੋਪੇਸ਼ਵਰ (ਉੱਤਰਾਖੰਡ) : ਚਮੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਹਾਲੀ ਕਸਬੇ 'ਚ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਰਾਤ ਪਏ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਮੌਸਮੀ ਨਾਲ ਟੂਨਗੀ ਗਧੋਰੇ 'ਚ ਭਿਆਨਕ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਲਬਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਗਰਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਚੇਪੜੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਕਾਰਨ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਣੇ ਦੋ ਜਣੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਬਤ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਪਤਾ ਹੈ।

ਜਸਵਿੰਦਰ ਭੱਲਾ ਸਪੁਰਦ-ਏ-ਆਤਿਸ਼

ਮੁਹਾਲੀ : ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਸਰਸ ਕਲਾਕਾਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਭੱਲਾ ਦਾ ਸਨਿੱਚਰਵਾਰ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਬਲੌਂਗੀ ਸਥਿਤ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਵਿੱਚ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭੱਲਾ ਨੇ ਚਿਪਾ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਵਿਖਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਵਿਦਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਕਈ ਨੇਤਾਵਾਂ ਸਣੇ ਕਾਫੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਸਰਜੀਓ ਗੋਰ ਭਾਰਤ 'ਚ ਨਵੇਂ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਦੂਤ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ : ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਥੀ ਰਾਜਦੂਤ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਤੇ ਲਾਜ਼ਾ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਵੱਡੇ ਉਪਾਏ ਕਰਵਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹਾਮੁਕਾਮ ਕਾਮਰੇਡ ਰਣਧੀਰ ਗਿੱਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜਲੇ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਸਾਥੀ ਰਹੇ। ਕੁਲਦੀਪ ਭੱਲਾ ਨੇ ਇਸ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪੰਜਾਗਰਾਈ ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵਾਂਗੇ : ਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ 11 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਖਤ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਮੁਹਿੰਮ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਾਟਾ ਚੋਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਰਾਸ਼ਨ ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਨਿੱਚਰਵਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਰ ਦਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਨੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਗੇ। ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਣਕ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਸੈਂਟਰਲ

ਪੁਲ 'ਚ ਕਣਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਵੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਨ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵੈਰੀਕੇਸ਼ਨ ਲਈ 6 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਟਾਈਮ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕੈਪ ਲਾ ਕੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਗੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪੈਨਾਨੇ ਹੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਉਜਵਲਾ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਗੈਸ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ।

ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਵੱਲੋਂ 21 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ

ਮੋਗਾ : ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਾਬਕਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਭਾਰਤੀ ਫਰੀਕੈਂਟ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਲਈ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਮੋਗਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਕੱਤਰ ਕੁਲਦੀਪ ਭੱਲਾ ਦੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਰਾਹੀਂ 21000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਭਾਵਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਜੀ ਹੈ। ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਸੱਤਪਾਲ ਭਾਂਗ ਦੇ ਵੱਡੇ ਉਪਾਏ ਕਰਵਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹਾਮੁਕਾਮ ਕਾਮਰੇਡ ਰਣਧੀਰ ਗਿੱਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜਲੇ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਸਾਥੀ ਰਹੇ। ਕੁਲਦੀਪ ਭੱਲਾ ਨੇ ਇਸ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪੰਜਾਗਰਾਈ ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ, ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਾਂਗਾ : ਤੇਜਸਵੀ

ਕਟਿਹਾਰ : ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਤਾ ਦਲ ਦੇ ਨੇਤਾ ਤੇਜਸਵੀ ਯਾਦਵ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐੱਫ ਆਈ ਆਰ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਾਂਗਾ'। ਦਰਅਸਲ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯਾਦਵ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐੱਕਸ ਪੋਸਟਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪੋਸਟਰ ਲਈ ਗੜ੍ਹਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਗੂਆਂ ਸੀ ਕਿ ਮੌਦੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਸ਼ੁਮਲਾ ਸਨ। ਤੇਜਸਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਐੱਕਸ ਪੋਸਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਲਈ ਲੜਦਾ ਰਹਾਂਗਾ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕਣਗੇ।

ਯਾਦਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਐੱਫ ਆਈ ਆਰ ਤੋਂ ਕੋਣ ਡਰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਜੁਮਲਾ ਇੱਕ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਹੈ? ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਸੱਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।' ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਬਿਹਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਟਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਮੌਢੀ ਮੰਡੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਖਾਣਾ ਬੇਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਜੋ 'ਵੋਟਰ ਅਧਿਕਾਰ ਯਾਤਰਾ' ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਯਾਦਵ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਸਾਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਐੱਫ ਆਈ ਆਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੁੱਧ ਭੜਾਸ ਕੱਢੀ। ਉੱਪਰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੇ ਵੀ ਐੱਫ ਆਈ ਆਰ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਦੱਸਿਆ।

ਕਤਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਮੋਗਲੂਰ : ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਧਰਮ ਸੰਬੰਧ 'ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਈ ਕਤਲਾਂ, ਜਬਰ-ਜ਼ਨਾਹ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਤੇ ਲਾਜ਼ਾ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਾਇਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ (ਸਿਟ) ਨੇ ਸਨਿੱਚਰਵਾਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੀ ਐੱਨ ਚਿਨੋਈਆ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਉਸ ਦਾ 10 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਪੁਲਸ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਿਆਨਾਂ ਤੇ ਮੁਹੱਈਆ

ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਚ ਬੇਨੇਮੀਆਂ ਪਾਏ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 1995 ਤੋਂ 2014 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਧਾਰਮਕ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੇ ਨਾਬਾਲਗ਼ਾਂ ਸਣੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਜ਼ਾ ਦਫਨਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਦੱਸ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਲਾਜ਼ਾ ਤੋਂ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿਟ ਨੇ ਜਾਂਚ ਤਹਿਤ ਧਾਰਮਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੇਤਰਵਤੀ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ

ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ 'ਤੇ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੋ ਪਿੰਜਰਾਂ ਦੇ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਚ ਕਿਸੇ ਝੂਠ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਖੁਦਾਈ ਹੋਈ, ਜਾਂਚ ਹਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸਿਟ ਹੀ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਖੁਦਾਈ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗੀ।

ਭੁਕਨਾ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਜਥਾ ਮਾਰਚ 26 ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੇਗਾ

ਜਲੰਧਰ (ਪੱਤਰ ਪ੍ਰੇਰਕ)-ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ 25ਵਾਂ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਜਿੱਥੇ ਸੂਬੇ ਲਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਵੀ ਕਰੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਜਥਾ ਮਾਰਚ ਨੇ, ਜੋ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ, ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋਰ ਵੀ ਰੇਗ ਬੰਨ੍ਹੇਗਾ। ਉਕਤ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਹੈ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਤਹਿਸੀਲ ਸਕੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਪਾਰਟੀ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ।

ਗਿਆਨ ਸੈਦਪੁਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ 26 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਥਾ ਮਾਰਚ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇ ਰੂਟ ਮੈਪ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਕੱਤਰ ਰਸ਼ਪਾਲ ਕੋਲੋਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭੁਕਨਾ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਜਥਾ ਮਾਰਚ 26 ਅਗਸਤ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ

• ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 2 'ਤੇ

ਅੱਜ-ਨਾਮਾ

ਜਿੱਤ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਟਰੰਪ ਫਿਰ ਵਾਰ ਦੂਜੀ, ਲੱਗਿਆ ਅਸਲ ਸੀ ਰੰਗ ਵਿਖਾਉਣ ਬੋਲੀ।
ਹਰ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ, ਲੱਗਾ ਟੈਰਿਫ ਕੁਝ ਤੁਸਾਂ 'ਤੇ ਲਾਉਣ ਬੋਲੀ।
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਾਵੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਸਿਰਫ ਦਾਬਾ, ਲੱਗਾ ਈ ਰਾਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉਡਾਉਣ ਬੋਲੀ।
ਅੱਕ ਕੇ ਭਾਰਤ ਵੀ ਲੱਗਾ ਕੁਝ ਪੈਣ ਅੱਗੋਂ, ਲੱਗਿਆ ਭਾਜੀ ਆ ਮੌੜਵੀਂ ਪਾਉਣ ਬੋਲੀ।
ਲੱਗਿਆ ਅੱਖਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਖਾਉਣ ਭਾਰਤ, ਆਉਂਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਹੀ।
ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਇਹ ਠੀਕ ਲੱਗਦੀ, ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਆਸ ਨਾਹੀ।

-ਤੀਸ ਮਾਰ ਖਾਂ

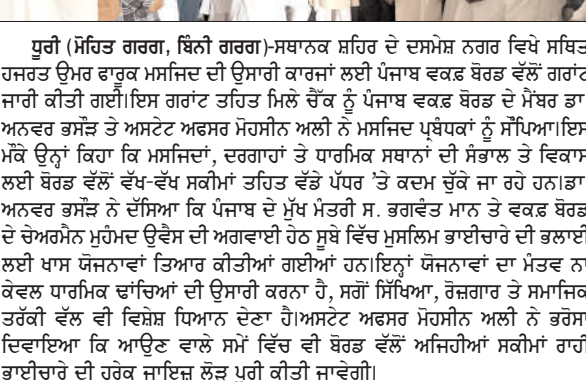
ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਮੁਹਾਜ਼ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ 25ਵੇਂ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਜਲੰਧਰ (ਗਿਆਨ ਸੈਦਪੁਰੀ, ਰਾਜੇਸ਼ ਬਾਪਾ) ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 25ਵੇਂ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਸਥਾਨਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਣੇਸ਼ ਪਿੰਡਲੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੱਥਾ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵਿੱਚ ਐਡਵੋਕੇਟ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਗਲੀ ਟਰੇਨਟ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਿੱਥੇ ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਗਲੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਉੱਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਜਮਹੂਰੀਅਤਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਰੰਟ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮਾਣਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਿੰਘ ਮਾਡੀਮਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਾਲੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੱਥਾ ਨੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਪਰ ਭਾਵਪੂਰਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਉੱਘੇ ਲੇਖਕ ਹਰਵਿੰਦਰ ਭੰਡਾਲਾ ਨ

ਮੰਡੀ ਲੇਬਰ ਰੇਟ 'ਚ ਵਾਧੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਬਰਸਟ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਵੰਤਰ ਸੰਧੂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਪਲੀਮੈਂਟ

ਪੰਨਵਾਦ

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ (ਅਜੀਤਵਾਲ-ਜਗਰਾਓ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਪਲੀਮੈਂਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਦੇਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ 'ਚੋਂ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਵੰਤਰ ਸੰਧੂ

ਨਵਾਂ ਜਮਾਨਾ ਅਜੀਤਵਾਲ/ਜਗਰਾਓ
ਮੋਬਾ: 98151-18229

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ।

ਬਾਬਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਨਕਸਰ ਕਲੇਰਾਂ

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ।

ਨੰਬਰਦਾਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਡਾ: ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਮੂਮ, ਸਰਪੰਚ ਅਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ, ਸਰਪੰਚ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੁੱਸਾ, ਪੰਜਾਬ ਅਗਵਾਲ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਰਾਓ, ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭੋਰ ਗਹਿਰ, ਚਮਨ ਲਾਲ ਰਾਏਕੋਟ, ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਲੇ, ਵਕੀਲ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਜਗਰਾਓ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਆਤਮੀਆ, ਸੋਮਨਾਥ ਗੋਇਲ, ਜਗਰਾਓ

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ।

ਸਰਪੰਚ ਪਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪੰਚ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਪੰਚ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਪੰਚ ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪੰਚ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ, ਪੰਚ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਪੰਚ ਜਸਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਪੰਚ ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ, ਪੰਚ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ, ਪੰਚ ਸੁਖਦੀਪ ਕੌਰ, ਪੰਚ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਪੰਚ ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਡਾ: ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲੱਖਾ, ਡਾ: ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖਾ, ਸਰਪੰਚ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਪੰਚ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲੱਖਾ

ਵੱਲੋਂ ਸਮੂਹ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਪਿੰਡ ਡਾਲਾ (ਮੋਗਾ)

ਸਮੂਹ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਪਿੰਡ ਬੁਰਜ ਕੁਲਾਰਾ

ਸਰਪੰਚ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਪਿੰਡ ਬੁਰਜ ਕੁਲਾਰਾ

Sahil Gupta Ph. 01624-223404
98147-34044
94646-11991
Surinder & Company
Deals in
Wholesale Wheat Atta, Makki Atta, Basan, Mustard Oil Cakes
OLD GRAIN MARKET, JAGRAON-142026

ਲੱਕੀ ਜਿਊਲਰਜ਼
ਇਥੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਫੈਨਸੀ ਜੇਵਰ ਆਰਡਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
98724-25076, 98155-14076
ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਕੀ
ਪਿੰਡ ਚਕਰ, ਪੱਤੀ ਸੰਧੂ (ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਢਾਬਾ
ਚੌਕੀਮਾਨ, ਤਹਿਸੀਲ ਚਗਰਾਓ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ
ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ
94630-04908
ਜਗਰਾਜ ਸਿੰਘ
96469-60467

ਗਿੱਲ ਸਵੀਟ ਸੋਪ, ਗਿੱਲ ਡੈਅਰੀ
ਗਿੱਲ ਗੋਲਡ ਲੋਨ
ਇੱਕ ਹੱਥ ਸੋਨੀ ਦਿਓ-ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਪੈਸੇ ਲਓ
ਮੋ: 95928-64723
ਮੋ: 96463-45723
ਜਗਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਬਰਨਾਲਾ ਚੌਂਕ, ਰਾਏਕੋਟ

ਬਿਸ਼ਨਾ ਮੱਲ ਪੂਰਨ ਚੰਦ
ਪੁਰਾਣੀ ਦਾਣਾ ਮੰਡੀ, ਨੇੜੇ ਲੰਡੇ ਫਾਟਕ, ਅਗਵਾਲ ਖਵਾਜਾ, ਬਾਜੂ ਜਗਰਾਓ ਲੁਧਿਆਣਾ

CHAMBA Silk Store
SPL. IN LADIES SUIT & GENTS WEAR
FOLLOW US
Chambassilkstore
Chambasilkstore@gmail.com
98159-06151, 62809-56251
01624-264042
NEAR TALWANDI GATE, RAIKOT (LUDHIANA)

SUPREME CONVENT SCHOOL BILASPUR, MOGA
Affiliated To CBSE Vide No. 1630455, S. Code 20462
ADMISSION OPEN
NURSERY TO +2
(ARTS, COMMERCE, MEDICAL & NON MEDICAL)
PRESIDENT: DR. CHABAN SINGH
CHAIRMAN: MR. TONDEETRAJ SHARMA
DIRECTOR: MR. MANOJ KUMAR
PRINCIPAL: MRS. KUNJAL MOJY
98158-37642, 98151-81186
WWW.SUPREMECONVENTBILASPURIN.COM RAMA ROAD BILASPUR, MOGA, P.B.

“ਦਵਾਈ ਰੜੀ ਪੀਤੀ” ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸਸਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀਪ ਹਸਪਤਾਲ, ਬਰਨਾਲਾ ਰੋਡ, ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ
ਵਿਖੇ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਜੀ।
ਪਤਾ:- ਦੀਪ ਹਸਪਤਾਲ, ਬਰਨਾਲਾ ਰੋਡ, ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਮੋਗਾ)
M:- 01636-255071, 98149-16171
DR. HARGOPAL SINGH (MDS, MBBS)

HOLY HEART SCHOOL
(Affiliated to CBSE) (AJITWAL)
ADMISSIONS OPEN
PRE-NURSERY TO 11th
M. 78519-78519

2025-26
Chairman Subash Palta
73411-00585

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ।
ਬਾਬੂ ਰਾਮ ਜਰਨ ਨਾਥ ਜ਼ਿਊਲਰਜ਼
ਝਾਂਸੀ ਰਾਣੀ ਚੌਂਕ, ਜਗਰਾਓ, (ਲੁਧਿਆਣਾ)
ਰਮੇਸ਼ ਵਰਮਾ 01624-223080
ਵਿਕਰਾਂਤ ਵਰਮਾ 98888-34000
01624-226500 85917-36000

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ।
NATIONAL B.K.O
ਇਥੇ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਟਿੱਟਾਂ ਤੇ ਟਾਇਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।
ਠੀਕਰੀਵਾਲਾ ਸੰਘੇੜਾ ਰੋਡ, ਬਰਨਾਲਾ
ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਕਾਠੂ
98761-30949

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ।
ਮਨਮੋਹਨ ਐਂਡ ਗੁਪਤਾ ਟਰੈਵਲਜ਼
ਪਾਸਪੋਰਟ, ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ, ਹਵਾਈ ਟਿਕਟਾਂ, ਸਟੱਡੀ ਵਿਜ਼ਾ, ਯੂ.ਐਸ. ਅਪਾਇੰਟਮੈਂਟਸ
ਸਾਹਿਲ ਗੁਪਤਾ 98762-56088 ਤਹਿਸੀਲ ਰੋਡ, ਜੇਐੱਤ ਕੋੜਾ 98556-37634 ਨੇੜੇ ਗਰੇਵਾਲ 01624-505300 ਪੈਟਰੋਲ ਪੰਪ, ਜਗਰਾਓ

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ।
ਗਿੱਲ ਸੀਡ ਫਾਰਮ, ਪਿੰਡ ਢੁੱਡੀਕੇ, ਮੋਗਾ
ਇਥੇ ਕਣਕ, ਝੋਨੇ ਅਤੇ ਬਾਂਸਮਤੀ ਦੇ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਾਈਡ ਦੇ ਸੁਪਰੇ ਬੀਜ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੁੱਡੀਕੇ
98728-55914, 97658-22000

ਭੀਵਾਨ ਹਸਪਤਾਲ
ਮੁੱਲਾਪੁਰ ਰੋਡ, ਨੇੜੇ ਪੈਟਰੋਲ ਪੰਪ, ਜਗਰਾਓ
ਇਥੇ ਡਿਲੀਵਰੀ ਕੇਸ, ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ, ਚੁਲ੍ਹਾ ਬਦਲਣ, ਗੋਡੇ ਬਦਲਣ, ਗੁਰਦੇ ਅਤੇ ਪਿੱਤੇ ਦੀ ਪੱਥਰੀ ਦਾ ਦਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਡਾ: ਮੀਨੂੰ ਗੋਇਲ 70095-20543
ਡਾ: ਦੀਪਕ ਗੋਇਲ

ਸਾਡਾ ਜਗਰਾਓ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜਗਰਾਓ
ਡੋਗੂ ਮਲੋਰੀਆ ਚਿਕਨਗੁਣੀਆ ਬੁਖਾਰ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਸਮੇਤ ਚਿਤਾਵਨੀ
ਡੋਗੂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਸਬੰਧੀ
ਡੋਗੂ ਮਲੋਰੀਆ, ਚਿਕਨਗੁਣੀਆ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਵਾਇਰਲ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਏਡੀਜ਼ ਦੇ ਮੱਛਰਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸਰੋਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੁੱਟੇ ਘੜੇ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਬਰਤਨ, ਪੁਰਾਣੇ ਟਾਇਰ, ਗਮਲੇ ਕੂਲਰ ਅਤੇ ਅਣ ਢੱਕੀਆਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਟੈਂਕੀਆਂ, ਫਰੇਜ਼ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟਰੇਅ ਤੋਂ ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਲਦਾ ਹੈ।
(ਬਚਣ ਦੇ ਉਪਾਅ)
(1) ਆਪਣੇ ਘਰ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਾਣੀ ਖੜਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਓ, ਜੇਕਰ ਪਾਣੀ ਖੜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਜਾਂ ਕਾਲਾ ਤੇਲ ਪਾਓ।
(2) ਕੂਲਰਾਂ ਅਤੇ ਟੈਂਕੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹਰ ਹਫਤੇ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ।
(3) ਮੱਛਰ ਦੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਮੱਛਰ ਭਜਾਊ ਕਰੀਮ ਅਤੇ ਮੱਛਰ ਦਾਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
(4) ਅਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾ ਪਾਓ ਜਿੰਨਾ ਵਿੱਚ ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ਹੋਣ।
(5) -ਘਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪਏ ਟੁੱਟੇ ਘੜੇ, ਟਾਇਰ, ਬਰਤਨਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨਾ ਖੜਾ ਹੋਣ ਦਿਓ।
(6) ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਖਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਵੋ।
(7) ਮੱਛਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਡੋਗੂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
(8) ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਨਾਲੀ/ਨਾਲੇ/ਸੀਵਰਜ ਦੇ ਜਾਮ ਹੋਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਤੇ ਵੀ ਖਾਣਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
(9) ਸੁੱਕਾ/ਗਿੱਲਾ ਕੂੜਾ ਅੱਲਗ-ਅੱਲਗ (ਸੈਗਰੀਗੇਸ਼ਨ) ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਸੁੱਕਾ/ਗਿੱਲਾ ਅੱਲਗ-ਅੱਲਗ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਗਿੱਲੇ ਕੂੜੇ ਤੋਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਗਿੱਲੇ ਕੂੜੇ ਦੀ ਛਾਟੀ(ਅੱਲਗ-ਅੱਲਗ) ਕਰਕੇ ਸਫਾਈ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
(10) ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਜਗਰਾਓ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਜਗਰਾਓ ਕਾਰਜ ਸਾਧਕ ਅਫਸਰ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਜਗਰਾਓ

ਡਾਕਟਰ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ
(ਆਖਰੀ ਸਫੇ 'ਤੇ)

Regd. No : L-4/Pb-JL-0023/2024-26, (R.N.I.)-00068/57

ਜਲੰਧਰ : ਐਤਵਾਰ, 24 ਅਗਸਤ 2025

www.nawanzamana.in

ਕੀਮਤ 5.00 ਰੁਪਏ

ਸੁਰੇਂਦਰ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਸਨ। ਉਹ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ ਅਤੇ 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ 'ਮਦਰਾਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ' ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਅਤੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਦਾ ਜਨਮ 1 ਨਵੰਬਰ, 1916 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਪੀ ਸੁੱਬਾਰਯਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਧਾਬਾਈ ਸੁੱਬਾਰਯਨ ਦੇ ਘਰ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਲੰਡਨ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ। ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਜਨਰਲ ਪੀ.ਪੀ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ 7ਵੇਂ ਮੁਖੀ ਬਣੇ। ਦਰਅਸਲ, ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਦੀ ਮਾਂ ਰਾਧਾਬਾਈ 1938 ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਅੰਸ਼ਬਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਪਾਰਵਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਈ। ਰਾਧਾਬਾਈ ਇੱਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਿਤ ਆਗੂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਗੇਲਸਕ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਏਰਿਕ ਹੱਬਸਬਾਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕਥਾ 'ਇਟਰਸਟਿੰਗ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਬੜੇ ਸਨੌਹ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੂੰ ਕੈਂਬਰਿਜ਼ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੀ ਸੁੱਬਾਰਯਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਮੋਕਲ (ਸਲੇਮ) ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤਿਰੂਚੇਂਗੋਡੇ ਤਾਲੁਕ ਦੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਸਨ। ਇਹ ਪਰਵਾਰ 5000 ਏਕੜ 'ਤੇ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਬੇਜ਼ਮੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣਿਆ।

ਸੁੱਬਾਰਯਨ ਮਦਰਾਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਬਣੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ੇਪਰਡ ਸਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਨ। 1926-30 ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਦਰਾਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਫਸਟ ਮਨਿਸਟਰ) ਬਣੇ। ਉਹ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਦੂਤ ਅਤੇ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ। ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸਨ।

ਪੜ੍ਹਾਈ

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੇ ਈਟਨ ਅਤੇ ਕਿੰਗਜ਼ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਕੈਂਬਰਿਜ਼ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ' ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਰਗਮ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਉਹ 1937 ਵਿੱਚ ਕੈਂਬਰਿਜ਼ ਮਜਲਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ 1938 ਵਿੱਚ ਕੈਂਬਰਿਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਗਏ।

ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਕਿੰਗਜ਼ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਵੈਂਕੇ ਦੇ ਉਲਟ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਪੇਨਿਸ਼ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਮਰਪਨ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਬ੍ਰਿਟਨ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰੀ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।ਉਹ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਯੁਗਪਦ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆ ਗਏ। ਨਹਿਰੂ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਰਖਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪੇਨ ਦੇ ਜੰਗੀ ਮੋਰਚਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਗਏ। ਇਹ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ

ਐਤਵਾਰਤਾ

ਕਦੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਕਦੇ ਰਾਹਵਾਂ ਨੇ ?

ਸਾਨੂੰ ਵਲ ਲਿਆ ਐਸਾ

ਕਿ ਇਸ ਚੱਕਰਵਿਊ 'ਚੋਂ

ਨਿਕਲਦਾ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ

ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ

ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੁੰਦੀ,

ਬਿਨਾਂ ਰਾਹੁਲ-ਯਸ਼ੋਧਾ ਦੇ ਵੀ

ਬੁੱਧ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।

— ਰੂਹੀ ਸਿੰਘ

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ : ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਨੇਤਾ

ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ 'ਸੁਰੱਖਿਆ' ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਬੌਧਿਕ ਸਾਥ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਸੀ। ਨਹਿਰੂ ਸੁੱਬਾਰਯਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਦੋਸਤ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ।

ਭੂਪੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਮਦਰਾਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਪੀ ਪਾਰਵਤੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਸੁੱਬਾਰਯਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵੱਲ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ।

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੇ 1951 ਤੱਕ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਵਕਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 'ਪ੍ਰੀਵੇਟਿਵ ਡਿਟੈਂਸ਼ਨ' ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੀੜਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ।

ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਲੜਨ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ। ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਰਕੱਢ ਹਸਤੀ ਸਨ।

ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੂੰ 'ਇਨਰ ਟੈਪਲ' ਦੁਆਰਾ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਦਿਆਂ ਹੀ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਗਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਨ (ਸੀ ਪੀ ਐੱਸ) ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਸ਼ੇਪਰਡ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਪਾਰਵਤੀ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਮਜਲਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਲੰਡਨ ਅਤੇ ਆਕਸਫੋਰਡ -ਕੈਂਬਰਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਐੱਨ.ਕੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਭੂਪੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ, ਜੋਤੀ ਬਾਸੂ, ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਗੁਪਤਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਬਣ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੋਹਿਤ ਸੇਨ ਬੌਜ਼ੀ ਦੋਰ ਬਾਅਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਬਣੇ।

ਆਕਸਫੋਰਡ ਅਤੇ ਕੈਂਬਰਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ, ਪਾਰਵਤੀ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ, ਅਰੁਣ ਬੋਸ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਗੁਪਤਾ, ਰੋਸ਼ ਚੰਦਰ, ਰੇਣੂ ਚੱਕਰਵਰਤੀ, ਐੱਨ.ਕੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਜੋਤੀ ਬਾਸੂ, ਭੂਪੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ, ਮੋਹਿਤ ਸੇਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੰਦੁਸਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਪੀ.ਐੱਨ. ਹਕਸਰ ਵਰਗੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉੱਥੇ ਸਨ।

ਭਾਰਤ ਵਾਪਸੀ

1939 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸੀ 'ਤੇ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅੰਦੋਲਨਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਮੋਹਿਤ ਸੇਨ 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਰਾਏਪੇਟਾਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਬਾਰਯਨਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪੀ.ਪੀ. ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਵੱਜੇ ਮੁਖੀ ਵੀ ਉੱਥੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਲੀਬੀਆ ਦੇ ਇਟਲੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਕੈਦੀ ਕੈਂਪ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪਾਰਵਤੀ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ 'ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕੁੱਲਵਕਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ।

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਮੋਹਿਤ ਸੇਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਲੈਨਿਨ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪੀ ਸੀ ਜੋਸ਼ੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੰਬਈ ਪਾਰਟੀ ਹੈੱਡਕੁਆਟਰ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪੀ ਸੀ. ਜੋਸ਼ੀ, ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਵਰਗਾ ਸੀ।

ਪਹਿਲੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ, 1943

ਅਪ੍ਰੈਲ 1940 ਵਿੱਚ ਔਲਾਂਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਅਈਅਰ ਦੁਆਰਾ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

1939 ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਈ 'ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ 1941 ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ 'ਮਦਰਾਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ' ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ, ਸੀ ਐੱਸ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਪੀ ਰਾਮਾਮੂਰਤੀ, ਕੋਰਲਯਨ, ਐੱਸ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸ਼ਰਮਾ, ਆਰ

ਉਮਾਨਾਥ, ਹਨੂਮੰਤ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਇਕੱਠੇ ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ, ਰਾਮਾਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ।

ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੂੰ ਅਖੌਤੀ 'ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੇਰੀ' ਸਾਹਿਤ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 1942 ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਦੁਰਾਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਤੰਬਾਕੂ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ। ਪਾਰਵਤੀ ਅਤੇ ਐੱਨ.ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਈ-ਜੂਨ 1943 ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਪਹਿਲੀ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ।

ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਪੀ ਸੀ ਜੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਨ, ਪਰ 1948 ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਲਈ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਖੇਮੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਵਿਆਹ

ਉਹਨਾਂ ਨੇ 1943 ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇਤਾ ਅਜੈਂਦੇ ਮੁਖਰਜੀ ਅਤੇ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਨੇਤਾ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਮੁਖਰਜੀ ਦੀ ਭਤੀਜੀ ਕਲਿਆਣੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ।

ਪਾਰਟੀ ਹੈੱਡਕੁਆਟਰ ਵਿੱਚ

ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਸੈਂਡਹਰਸਟ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਆਰ.ਜੇ. ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈੱਡਕੁਆਟਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੀ ਸੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨੇੜਲੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਰ' ਅਤੇ ਫਿਰ 'ਪੀਪਲਜ਼ ਏਜ' ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਤ ਲੇਖ ਲਿਖੇ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਤਾਬਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਈਰਾਨ, ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਅਤੇ 'ਚੀਨ ਦੀ

ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਕੇਂਟ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ (1944)'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਚੀਨ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬਚੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੌਮੀ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚੀਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬਚੇ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ, ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਅਹਿਮੀਅਤ ਸੀ। ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਲਈ ਜਾਪਾਨੀ ਖ਼ਤਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ 'ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ।' ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ। ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਸੱਜੇਪੱਖੀ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੌਮੀ ਸੰਯੁਕਤ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚਲਾ ਵਿਵਨ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਿਤਾਬਚਾ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕੌਮੀ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਸੀ।

ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ, 1948

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ 1948 ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੀ ਸੀ ਜੋਸ਼ੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਹ ਬੀ.ਟੀ. ਰਣਦੀਵੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੀ ਸੀ ਜੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਪੀ ਸੀ ਜੋਸ਼ੀ ਨੇ ਖੁਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬੀ.ਟੀ.ਆਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਿੱਖੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਓਨਾ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ, ਐੱਨ.ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਜੋਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਾਈਨ ਬਦਲਣੀ ਪਈ ਅਤੇ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਵਿਚਕਾਰ ਨੇੜਤਾ ਦੇ ਕਈ ਬਿੰਦੂ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਜੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਸੰਯੁਕਤ ਕੌਮੀ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਬੀਸਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੌਮੀ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਮੋਹਰੀ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਯੁਕਤ ਕੌਮੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ।

ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੌਮੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਏਟਕ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਵਜੋਂ

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੇ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ।

ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ

1967 ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਡੀ ਐੱਮ ਕੇ (ਦਵਿਭ ਮੁਨੇਤਰ ਕਜਾਗਮ) ਦੀ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੇ ਉਸੇ ਸਾਲ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ 1971 ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ (ਇੰਦਰਾ) ਦੀ ਟਿਕਟ 'ਤੇ ਪਾਰੀਚੇਰੀ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਉਹ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਏ.ਐੱਨ. ਰੇਅ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵੈਸਲੇ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਬਾਈਪਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਭਾਸ਼ਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 1971 ਤੋਂ 1973 ਤੱਕ 'ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਤਵੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 700 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸਮੇਤ ਕਈ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੰਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ।

'ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਬੀਸਿਸ' 1964

ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਨੇ 1964 ਵਿੱਚ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬੀਸਿਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਬੀਸਿਸ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿੱਖੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਤਿੱਖੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ 1947 ਤੋਂ 1964 ਤੱਕ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਜ਼ੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਬੀਸਿਸ ਹੈ। ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: 'ਇਹ ਯੋਗਦਾਨ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ'। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਇਹ ਬੀਸਿਸ '1973

ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ : ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਦਾ ਬੀਸਿਸ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖ

ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੀਨ ਅਤੇ 'ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਬੀਸਿਸ' ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ/ਪੁਸਤਕਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਰ' ਅਤੇ 'ਪੀਪਲਜ਼ ਏਜ' ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ।ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ:

*ਏ ਨਿਊ ਜਰਮਨੀ ਇਨ ਬਰਬ (1944);
*ਏ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼; ਇਰਾਨ ਐਟ ਕਰਾਸਰੋਡਜ਼ (1946);
*ਇੰਡੀਆਜ਼ ਫਾਈਟ ਫਾਰ ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਇਨ ਸਾਊਥ ਅਫਰੀਕਾ (1946);
*ਇੰਡੀਆਜ਼ ਲੈਂਗੂਏਜ ਕ੍ਰਾਈਸਿਸ (1965);
*ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਦ ਯੂ ਐੱਨ ਓ (1947);
*ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਐਂਡ ਕਲਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਵਿਜ਼ੁਅਲ (1966);
*ਦ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਲ ਅੰਡਮੈਂਟਸ:ਦ ਰਿਜ਼ਨਸ ਵ੍ਰਾਈ (1971);

*ਕੋਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਇਨ ਇੰਡੀਆ: ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਟਾਸਕ ਅਹੈੱਡ (1973);
*ਨਿਆਇਕ ਨਿਯੁਕਤੀ: ਹਾਲੀਆ ਵਿਵਾਦ (1973), ਆਦਿ।

ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਦੇਹਾਂਤ

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ 31 ਮਈ, 1973 ਨੂੰ ਇੰਡੀਅਨ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਬੋਇੰਗ 737 ਫਲਾਈਟ 440 ਦੇ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ 56 ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਇਸੇ ਉਡਾਣ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇ. ਬਾਲਦੇਵਸੁਭਾਮਨ ਅਤੇ ਸਤੀਸ਼ ਲੁੱਥਾ। ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਰੂਰ ਝਟਕਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਿਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਪਰ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਪਾਰਕਰ ਪੌਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰਮੰਗਲਮ ਕਦੇ ਵੀ ਖੱਬੇ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟੇ। ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਨਿਭਰ ਸਨ। ਉਹ ਅੰਤ ਤੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵ

ਦਫ਼ਤਰਨਾਮਾ

(ਹੱਫ਼ਾਬੀਤੀ)
ਜੋਗੋ ਭੰਗਲ

ਪੰਨੇ : 156, ਮੁੱਲ : 350 ਰੁਪਏ

ਲੋਕਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਮੋਹਾਲੀ

ਬਹੁਵਿਧਾਵੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਜੋਗੋ ਭੰਗਲ ਦੀ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਪੁਸਤਕ ‘ਦਫ਼ਤਰਨਾਮਾ’ ਇੱਕ ਹੱਫ਼ ਬੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਤਿੰਨ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਤਿੰਨ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਇਕ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ, ਇਕ ਕਾਵਿ-ਕਹਾਣੀ, ਇੱਕ ਇਕਾਂਗੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਿੰਦੀ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਉਸ ਦੀ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਦੌਰਾਨ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਬਿਚਿਰਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਆਪ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਸਰਵਿਸ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਵਾਹ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰ ਉਸ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਭੇਦ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੋਟੀ ਰਕਮ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨੂੰ ਦਾਅ ‘ਤੇ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਲਰਕ, ਪੜਵਾਰੀ, ਪੁਲਸ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਬਦਨਾਮ ਹੀ ਹਨ, ਅਸਲ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤਾਂ ਅਫ਼ਸਰ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਾਸਟਰ, ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਂਅ ‘ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਘਪਲਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਪਾਜ਼ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇਖ ਲਓ। ਵਾਈਲਾਂ ‘ਤੇ ਧੂੜ ਜੰਮੇ ਰਹੀ। ਜੋ ਅੰਦਰ ਅਲਮਾਰੀ ‘ਚ ਬੰਦ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟ ਰਿਹਾ। ਸੋਜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਵਾਈਲ, ਚੱਕਰਵਿਊ ‘ਚ ਘਿਰੀ, ਚੱਕਰ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਜਿਹਦੀ ਵਾਈਲ ਹੈ, ਚੱਕਰ ਉਹਨੂੰ ਆ ਰਹੇ। ਜਦ ਵਾਈਲ ਨੂੰ ਪਹੀਏ ਲਗਦੇ, ਉਹ ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀ। ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਹਸਤਾਖ਼ਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋ ਨੰਬਰੀਏ ਦਾ ਕੋਮ ਹੋ ਕੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਗਰ ਹੁੰਦਾ। ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਵਾਈਲ ਕੰਪਿਊਟਰ ‘ਚ ਵਾਜ਼ਿਆ ਵਾਇਰਸ ਤੁਰਨ ਨਈਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸੇ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਸ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ‘ਚ ਚੁੱਕੇ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਦੌਰਾਨ, ਪਾਣੀ ਨਿਵਾਣ ਵੱਲ ਵਹਿੰਦਾ ਦੇਖਿਆ। ਭੇਡੀਏ ਪਾਣੀ ਗੰਦਾ ਕਰਦੇ, ਲੋਲੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁਗਤਦੇ ਤੱਕੇ। ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਭੁਗਤੀਆਂ ਜਾਂ ਭੁਗਤਣ ਤੱਕ ਦੀ ਨੌਬਤ ਆਈ। ਉੱਪਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਵਜ੍ਹਾ ਲਵਾਈਆਂ ਦੌੜਾਂ ਕਦੋਂ ਝੁੱਲਦੀਆਂ। ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ‘ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਵੀ ਭੰਨਵਾਏ, ਜਿਵੇਂ ਉੱਥੋਂ ਫਾਇਰ ਬ੍ਰਿਗਡ ਕੱਢ ਕੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਬਿਨਾਂ ਅੱਗ ਤੋਂ ਭਾਂਬੜ ਦਿਸਣ ਲਾ ਦਿੰਦੇ। ਅੱਗ ਸਮਝ ਕੇ ਠੰਢੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਠੰਢੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਅੱਗਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਬਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਅੱਗਾਂ, ਦੌੜਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਇਸ ਕੰਢੂਰ੍ਹੇ ਸਿਸਟਮ ‘ਚ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮਾਸੂਮ ਨੇ ਦੱਬੋਚਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਮਗਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲੱਬੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਵਿਸ ਦੌਰਾਨ, ਕੇਂਦ੍ਰ-ਗੁਸਤ ਸਿਸਟਮ ‘ਚ ਕੁਲੁਬੁਲ ਕਰਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੂਰਬੀਨ ਰਾਹੀਂ ਪਰਖਿਆ।

ਚਾਨਣ ਦਾ ਬਸਤਾ

ਗੁਰਨੈਥ ਸਿੰਘ ਮਘਾਣੀਆਂ

ਪੰਨੇ-160, ਮੁੱਲ-300 ਰੁਪਏ

ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਬਠਨਾਲਾ

ਗੁਰਨੈਥ ਸਿੰਘ ਮਘਾਣੀਆਂ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਕ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਦਾ ਹੋਵਿਆ-ਵਰਤਿਆ ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ। ਉਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੋਹਣਾ ‘ਤੇ ਜਿਉਣਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਭਾਵੇਂ ਵਾਰਤਕ, ਹਾਸ ਵਿਅੰਗ ਤੇ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਬਣਦਾ-ਸਰਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਨਾਵਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਰੰਗ ਵੱਧ ਉੱਘੜਵੇਂ ਹਨ। ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਵਲ ‘ਵਾਰਾਂ ਤਰੀਆਂ ਜਾਂ’ ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜਿਕ ਰਹਿਤਲ ਅਤੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਦਾ ਸੰਚਾਰਕ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲ ‘ਤੇ ਤਿੱਖੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜਾਗਰੂਕ ਲੇਖਕ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਸਰਾ ਨਾਵਲ ‘ਚਾਨਣ ਦਾ ਬਸਤਾ’ ਉਸ ਦੀ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਸਮਝ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਿਸਥਾਰ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਵਲ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਧਰਾਤਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਰਕ ਅਧਾਰਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਔਪ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ, ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੇ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਤੀਬਰ ਅਹਿਸਾਸ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਪਾਠ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣੀ ਬੋਧ ਅਨੁਸਾਰ ਅਹਿਸਾਸ ਦੀ ਇਸ ਤੀਬਰਤਾ ਨੇ ਹੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਪ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਤਾ ਦੇ ਗਲਪ ਰੂਪ ਨੂੰ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਾਵਲਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

‘ਬਸਤਾ’ ਤੇ ‘ਚਾਨਣ’ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਤੋਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਕਸਦੀ ਅਰਥ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਚੁਰੰਗੇ ਔਪਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪਾਖੰਡ ਤੇ ਪਿਛਾੜ-ਖਿਚੂ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਝੀਆਂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਸਾਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਚਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਸਤਾ ਗਿਆਨ ਸਰੋਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਇਸ ਬਸਤੇ ਵੱਲੋਂ ਸੰਭਾਲੀ ਹੋਈ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਂਅ ‘ਦਾ ਡਿਵਾਇਨ ਮੈਨ ਹੋਵ ਲੋਸਟ’ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸੋਸਾਰ ਪੁਸਿੱਧ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਚਿੰਤਕ ਅਬਰਹਾਮ. ਟੀ. ਕੱਤੂਰ ਜਦੋਂ ਮੱਧ ਯੁਗ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਸੂਰਜੀਤ ਤਲਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ

ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਸੁਖਨ ਦਾ ਵਾਰਿਸ

(ਨਾਟਕ)

ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ

ਸਫ਼ੇ-72, ਕੀਮਤ-150 ਰੁਪਏ

ਸਪਤਿਰਾਸ਼ਟੀ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ ਸਰਗਰਮ ਨਾਟ-ਕਾਮਾ ਹੈ।ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕ-ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨਾਟ-ਮਨੋਰਥ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।‘ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ’, ‘ਬੰਦਾ’, ‘ਗ਼ਦਰ ਗਾਥਾ’ ਆਦਿ ਨਾਟ-ਚਰਨਾਵਾਂ ਹਵਾਲੇਯੋਗ ਹਨ। ਨਵਾਂ ਨਾਟਕ ‘ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਸੁਖਨ ਦਾ ਵਾਰਿਸ’ ਵੀ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ‘ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਦੀ ਸਮਾਜੀ, ਸਿਆਸੀ, ਸਾਹਿਤਕ ਸੂਝ ਦੇ ਮਾਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਏ ਹਨ।

‘ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਲੜੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ‘ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ’ ਬਾਰੇ ਬਣੀ ਭੁਮਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਘੋਖ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ‘ਚ ਪਨਪੀ ਲਾਲਸਾ, ਧਮ, ਨਿਆਂ-ਨੀਤਿਕਤਾ ‘ਚ ਆਈ ਗਿਰਾਵਟ, ਮਰਦ-ਔਰਤ ਵਿਚ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਲੋਕ, ਜਾਤੀ-ਜਮਾਤੀ ਵਿਚ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਰੂਪ ਹੇਠਿਆ ਨਾਟਕ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਰਗ’ ‘ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ਼ਕ-ਮਜਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਇਸ਼ਕ-ਹਕੀਕੀ ਦਾ ਭੇਦ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।‘ਭਵਿੱਖਦੀਆਂ ਹੀਰਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੁਰੇਤ ਹੋਵਣਾ’ ‘ਚ ਭਵੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕਾਰ ‘ਹਿਸਕ ਮਾਹੌਲੇ’ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ‘ਫਰਸ਼’ ਪਛਾਨਣ ਦਾ ਹੱਕਾ

ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ!

ਜੀਵਨ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ

ਸਫ਼ੇ-128, ਕੀਮਤ-199 ਰੁਪਏ

ਈਵਾਨ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ, ਬਠਨਾਲਾ

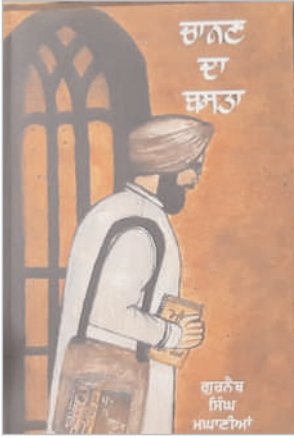
ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਦੇ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ। (ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸ਼ਾਹ) ਦੇ ਪਤਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰ. ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਦੇਵ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਰ ਗਏ’ ਨਾਂਅ ਹੇਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਅੰਦਰਲੀ ਬਲਵਾਨ ਤਰਕਵਾਦੀ ਅਪੀਲ ਆਪਣਾ ਦੇਨਾ ਫੈਲਾਉ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਤੇ ਔਪਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸੋਚ ਦੀ ਤਰਕ ਨਾਲ ਕਾਟ ਕਰਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੋਕ ਅਰਥਣ ਇਕ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਚ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਬੇਨ ਔਪ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚ ਜ਼ੁਬਾਨ-ਦਰ-ਜ਼ੁਬਾਨ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਤੇ ਪਾਠਕ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਨ ਮੇਲਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚਲਾਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ

ਪਰਦਾਢਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚ ਹਕੀਕੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰਦਾਇਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਅਧਾਰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਸ਼ਤਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਮ ਦਾਤੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰ ਪਿੰਡ ਰੋਣਕੀ ਰੋਕੇ ਵਿਚਲਾ ਬਾਬੇ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਦਾ ਹੈ।ਨਾਵਲਕਾਰ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਪਿੰਡੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਚਲਾਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਵਾਦਕ ਚਰਚਾ ਛੇੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਔਪ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਡੇਰਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਨਮ ਕਿਵੇਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜਾਅ-ਦਰ-ਪੜਾਅ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕ ਵਿਹਲੜ ਤੇ ਨਪਿੱਧ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਬੰਦੇ ਪੰਪਨ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਤੌਰੀ-ਫੁਲਕਾ ਚਲਦੇ ਰੱਖਣ ਦੇ

ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਡੇਰਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਫ਼ ਐਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਸ ਵਿਹਲੜ ਬੰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਬੇ-ਅਬਾਦ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਬਣੀ ਇਕ ਕੱਚੀ ਸਮਾਧ ਕੋਲ ਲੋਟੇ ਹੋਏ ਇਕ ਮੋਦਬੁੱਧੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਫਕੀਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ

ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਨਣ ਨਿਰੰਜਣ ਬੋਰਾ

ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਉਸ ਅਰਧ ਪਾਗਲ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵੇਲੋਂ ਭੇਜੇ ਦੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਵਲ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਮੋਦਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ-

‘ਉਸ ਦੇ ਤੇੜ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਉਲਝੇ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ‘ਤੇ ਏਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੇਲ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਹਾਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇ।

‘ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਭੌਣ ਉੱਪਰ ਹੀ ਪੈਰਾਂ ਭਾਰ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ। ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕੀੜੀਆਂ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ। ਜਿਹੜੀ ਕੀੜੀ ਹੱਥ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ, ਹੱਥ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਜਦੋਂ ਕਾਫੀ ਸਾਰੀਆਂ ਕੀੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਗੱਫ਼ਾ ਮਾਰ ਜਾਂਦਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਮੋਦਬੁੱਧੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਬ ਦਾ ਦੂਤ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਾਈ ਦੀ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਹੋ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪੰਪਨ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਵੀ ਉਸ ‘ਤੇ ਇਬਤਥਾਰ ਨਾ ਕਰਦੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੰਪਨ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਠਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਭ ਦਾਸ ਨਾਂਅ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀੜੀਆਂ ਖਾਣਾ ਵੀ ਇਕ ਰੱਬੀ ਕੰਤਕ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਰੱਬ ਨੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੋਦਬੁੱਧੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰੱਥ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਾਲ ਫੁਲਕਾ ਤੌਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਕਹਾਣੀ ਘੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਰੋਟੀ ਵਾਲੀ ਬਾਲੀ ਉਸ ਦੇ ਰੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਲੀ ਉਸ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਬਣ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਆਸ-ਪਾਸ ਸੁੱਟੀਆਂ ਦੇ ਰੋਟੀਆਂ ਵੀ ਜੋਨੇ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਪਾਗਲਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਦੇਖੀ ਕੰਤਕ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਅਸਧਾਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਜਨਯੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੇਂ ਡੇਰੇ ਦਾ ਮੁੱਢ ਵੀ ਬੰਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਔਪ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹਨੇਰਿਆ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਚਾਨਣ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਸਾਰ ਲਈ ਰਾਹ ਤਲਾਸ਼ਦਾ ਵਿਆਦੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੰਪਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਬਾਬਾ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਦਾ ਡੇਰਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਖੰਡੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਗੰਥੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ‘ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਡੋਰਿਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਗਮੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮਾਧ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਬਣਾਈ ਇੱਕ ਝੋਪੜੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪੜਾਅ ਦਰ ਪੜਾਅ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਡੇਰੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਪੈਣ ‘ਤੇ ਗਲ਼ੀਲ਼ ਜਿਹੇ ਬਾਬੇ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਵੀ ਬਦਲਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਸਿਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਰਾਂ-ਪਰੇਤਾਂ ਤੇ ਬਦਰੂਹਾਂ ਦਾ ਭਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੌਵੇਂ ਹੱਥੀ ਲੁੱਟਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕੋਲ ਵੀ ਇਸ ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੁੱਜਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਸਾਥਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਡੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਡੋਰਿਆਂ ਦੇ ਔਪ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ● ਬਾਕੀ ਆਖਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ‘ਤੇ

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੌਰਵਤਾ

ਤੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

‘ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਦਾ ਆਦਮੀ’ ਪਾਠ ਇਕ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਧਰਮਪਾਲ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਭਰਾ ਕਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਧਰਮਪਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਬ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਰਿਹਾ। ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਕਿ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹਨਾਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਉਹ ਭਰਾ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਦੀ ਜਿਊਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਬੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂਅ ‘ਤੇ ਸਕੂਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ‘ਗੱਲੀ’ ਬਾਤੀਂ ਅਸੀਂ ਜਾਪਾਨ’ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਵੇਟਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਤਜ਼ਾਮਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਵੇਟਾਂ ਪਵਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਟੀਮ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕੋਈ ਦੁਹਰਾ ਕੋਈ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਫਿਰ ਚੁਰ-ਚੁਰਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਚੰਗੇ ਤੇ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪੋਲਿੰਗ ਟੀਮ ਦੇ ਇੱਕ ਰਾਤ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਤਜ਼ਾਮ ਵੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਅੰਤ ‘ਤੇ ਲੇਖਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਫਿਰ ਉਹੀ, ਤੂੰ ਕੌਣ, ਮੈਂ ਕੌਣ ਵਾਲੀ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਨੂੰ ਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਹੋ ਗਏ। ... ਚਲੋ, ਸਰ-ਸਰਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਦੇ ਚਾਅ ‘ਚ ਡੁੱਲ ਭੁਲਾ ਗਏ। ਉਦੋਂ ਇੰਜ ਲੱਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜੰਗ ਲੜ ਕੇ ਮੁੜੇ ਹੋਈਏ। ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਜਿੱਤ ਗਏ, ਪਰ ਇੰਜ ਲੜੀ ਜੰਗ ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਾ ਭੁੱਲੀ।

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇਤਾ ਦੀ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੋਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਕੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਖ ਦਰਜ ਹੈ। ‘ਮੇਰੀ ਮੌਤ ‘ਤੇ ਨਾ ਰੋਇਓ’ ਜੋ ਕਿ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੇਤਾ ਦੇ ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਪਏ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਕਿੱਸਾ ਸ਼ਾਂਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਉਸ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਮਰੇ ਤੇ ਛੁੱਟੀ ਮਾਣੀ ਜਾਵੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ

ਜਾਂ ਐਤਵਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਗ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਭਾਵੇਂ ਵੀਰਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ‘ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨੇਤਾ ਇਹ ਵਸੀਅਤ ਕਰਕੇ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ‘ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਵੇ ਨਾ ਤੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਛੁੱਟੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਅਮਲੋਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚੌਤਾਣ ਇੱਕ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਜੀਅ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਧੜਾ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਈ ਵਾਰ ਕੇਵਲ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜੋ ਆਪ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣ ਦਾ ਜਿਗਰਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਤੇ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ‘ਕੁਮਲਾਈਆਂ ਕਲੀਆਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ’ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਇਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਮੇਸ਼-ਦਿਨੇਸ਼ ਨਾਂਅ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਲਦੀ ‘ਚ ਤੇਲ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਗੱਲ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਅਸਲੋਂ ਮੁੱਕਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚਲੇ ਇਕ ਕੇਸ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀ ਪੜੋਬੇਦੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਜਾਤਪਾਤ ਵਿਚਕਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭੇਡੀਏ ਲੋਲੇ ਦੀ ਕਥਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਮਾਗ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਜੋਗੋ ਭੰਗਲ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮਾਸਟਰ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ ਗਿਆ ਵੀਹ ਸਾਲ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ‘ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਹੋਈ। 20 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਮਰ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਟੱਪ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹੋਂਡਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਮੁਖਿਆਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਤ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੇਨਾਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਤੋਂ ਅਰਜਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਡੀ ਈ.ਓ. ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਖੇ ਤਰੱਕੀਆਂ ਜਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਲਈ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਸੇਵਾ ਪੱਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਅਕਾਊਂਟ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਅਗਲੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੰਡਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਵਿੱਥਿਆ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ● ਬਾਕੀ ਆਖਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ‘ਤੇ

‘ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ’ ਟੇਬਲ ‘ਤੇ

ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ

ਸੰਪਾਦਕ-ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ,

ਡਾ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਸਫ਼ੇ :194, ਮੁੱਲ : 320

ਸਪਤਰਿਸ਼ੀ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਦਾਖਾ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਏ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਰਲੱਖ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਪੱਧਰਾਂ ‘ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ। ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਉਤਰ ਰਹੇ ਆਲੋਚਕਾ ਨੇ ਸ

ਡਾ. ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਕੇਸਰ ਯਾਦਗਾਰੀ ‘ਇਲਮ-ਏ-ਅਵਲ’ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ-ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਲਾ ਭਵਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸਨਮਾਨ, ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਸਮਾਰੋਹ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਲੇਖਕ ਮੋਚ (ਕਲਮ) ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਦੇ ਖੋਜੀ ਡਾਕਟਰ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਕੇਸਰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਇਲਮ-ਏ-ਅਵਲ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਪੱਤਰ, ਲੋਈ ਅਤੇ 11000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਲੋਕ ਕਾਹਿਕਾ ਕਿ ਡਾ. ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਪੰਖੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ, ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੂੰ ਦੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਅੰਬਰ ਕਦੇ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ’ ਅਤੇ ਰਾਜ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਪਟਿਆਲਾ-ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ‘ਸਟੇਟ ਐਵਾਰਡ’ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ।ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕ

ਗਿਆਨਦੀਪ ਮੰਚ ਵੱਲੋਂ ਪੁਸਤਕ ‘ਮੁਹੱਬਤ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ’ ਲੋਕ ਅਰਪਣ

ਪਟਿਆਲਾ-ਗਿਆਨਦੀਪ ਸਾਹਿਤ ਸਾਧਨਾ ਮੰਚ (ਰਜਿ.) ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ‘ਦਰਸ਼ ਪਸਿਆਣਾ’ ਦੇ ਪਲੇਨੀ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ ‘ਮੁਹੱਬਤ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ’ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਜੀ ਐੱਸ ਆਨੰਦ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮੰਚ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਲਬੀਰ ਜਲਾਲਾਬਾਦੀ ਨੇ ‘ਦਰਸ਼ ਪਸਿਆਣਾ’ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੰਬੰਧੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸਾਂਝੀ ਸੌਖ ਦੀ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਮੀਟਿੰਗ

ਖੋਨਾ-ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸਾਂਝੀ ਸੌਖ ਦੀ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਮੀਟਿੰਗ ਇਸ ਵਾਰ ਪਿੰਡ ਗਗੜਾ ਦੀ ਸੌਖ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸਾਂਝੀ ਸੌਖ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਉਟਾਲਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ, ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਬੋਸ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ ਬਗਲੀ ਕਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿੱਟੂ ਖੇਨੇ ਵਾਲਾ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੁੱਕੂ ਘਲਣੀ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹੰਤ ਮੁੱਲਪੁਰ, ਨੇਤਰ ਸਿੰਘ ਮੁੱਤੋ, ਮਾਸਟਰ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬਥੌੜੀ, ਸੇਰਾ ਨਵੇਂ ਪਿੰਡੀਆ, ਗੀਤਕਾਰ ਬਾਵਾ ਹੋਲੀਆਂ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਜ਼ਲਗੀ ਨਰੋਜ ਨਿਮਾਣਾ, ਹਰਬੋਸ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੰਜਲ, ਨੈਬ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ, ਗੁਰੀ ਤੁਰਮਰੀ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਦਲਾ, ਕਿਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਉਟਾਲਾ, ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਗੜਾ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਗੜਾ, ਸੰਨੇਜਰ ਕਰਮ ਚੰਦ ਸਮਰਾਲਾ, ਪਰਮਜੀਤ

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਗੜਾ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗਗੜਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ, ਨੌਜਵਾਨ ਸਰਪੰਚ ਅਰਬਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ ਪਹਿਲਵਾਨ ਪਿੰਡ ਗਗੜਾ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਗੜਾ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਖੋਨਾ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਖੋਨਾ ਆਦਿ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਕੈਲਗਰੀ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ

ਕੈਲਗਰੀ : ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਇਕੱਤਰਤਾ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਸਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਤੰਗੜ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸਭਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਤੰਗੜ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਅਗਿਆਤ ਲੇਖਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੁਣਾਈ। ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਬਾਠ ਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘੂ ਨੇ ਵੀ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਰਾਜਵੰਤ ਕੌਰ ਮਾਨ ਹੁਰਾਂ ਗਿੱਲ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਖਾਕ ਤੋਂ ਖਾਕ ਤੱਕ’ ਪੁਸਤਕ ‘ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੋਲੋਕ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੀ ਇਹ ਪਲੇਨੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਉਹ ਹੰਢਿਆ ਹੋਇਆ ਕਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।ਸੋਨੇ ‘ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਖੁਦ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਧਨੀ ਹੈ। ਸੁਰਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗੱਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਗਰ ਹਨ।ਸੁਰਿੰਦਰ ਵਿੱਲੋਂ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਗਾਇਕੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।ਨੌਜਵਾਨ ਗੀਤਕਾਰ ਮਨਜੀਤ ਬਰਾੜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਸੁਣਾਈ।ਵਿਜੈ ਸੱਚਦੇਵਾ ਨੇ ‘ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਾਵਾ’ ਬਾਰੇ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ, ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘੂ, ਸਈਅਦ ਵੜੈਚ ਨੇ ਵੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਗਿੱਲ, ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਗੱਜਣ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ।ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸਭਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ।

ਅਜੀਜ਼ ਸਰੋਏ ਦੇ ਨਾਵਲ ‘ਤਲੀਆਂ ਹੇਠਲੀ ਅੱਗ’ ‘ਤੇ ਗੋਸ਼ਟੀ

ਬਰਨਾਲਾ-ਮਾਲਵਾ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਬਰਨਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਬਰਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਆਈ ਟੀ ਆਈ ਵਿਖੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ।ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਵਲਕਾਰ ਅਜੀਜ਼ ਸਰੋਏ ਦੇ ਨਾਵਲ ‘ਤਲੀਆਂ ਹੇਠਲੀ ਅੱਗ’ ਉੱਪਰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਡਾ. ਬੀਰਬਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰੋਏ ਦਾ ਨਾਵਲ ‘84 ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ,

ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਐਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ‘84 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨਾਵਲ ਤਹਿਤ ਭੋਰਾਵਾਦ ਦੇ ਉਭਾਰ ਦੀ ਗਾਥਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਰਮਿਆਨ ਅੰਸ ਸਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਔਪ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰਨ ਕਰਕੇ ਹੋਏ ਨਿਘਾਰ ਦੀ ਬਾਖੂਬੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਰੋਜਣ ਥੋਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੀਜ਼ ਸਰੋਏ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਭਾਵੁਕਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਜ਼ਰੀਏ

ਸਮੱਧਰ ਦੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਮਿੱਠੀ ਨਦੀ’ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੂੰ ਦੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਨੂੰ ਘੱਟ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਪਰ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਮਰੱਥ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ। ਉਘੇ ਆਲੋਚਕ ਡਾ. ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਸਮੱਧਰ ਦੇ ਕਾਵਿ

ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਮਿੱਠੀ ਨਦੀ’ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ‘ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਮੱਧਰ ਨਾਰੀ ਅਸਤਿਤਵ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਲੋਕਚਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਤਸਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਪਨਾਸ਼ਾਜ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਵੀ ਦੱਸੀ। ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਪਿੱਤਰਕੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮਿਲਾਫ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਾਰੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਰਾਂਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਪਿੱਤਰਕੀ ਦੇ ਚਾਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵੜਾ ਕੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਪੰਜਾਬ ਅਦਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ‘ਪਿੰਡੇ ਪਿੰਡੀ ਸਾਹਿਤ’ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਅਦਬ ਦੀ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਪੁਲੇਸ਼ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਪ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ/ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ

ਸਾਊਥਾਲ ‘ਚ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਹਰਾ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ

ਸਾਊਥਾਲ-‘ਅਦਾਰਾ ਸ਼ਬਦ’ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਅਠਾਈਵਾਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਅੰਬੇਦਕਰ ਹਾਲ, ਸਾਊਥਾਲ ਵਿਖੇ ਪੂਰੀ ਰੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੁੰਜੀਵਤ ਭਾਸ਼ਣ ਦਰਸ਼ਨ ਬੁਲੰਦਵੀ ਨੇ ‘ਸਮਕਾਲ ਤੇ ਸਾਹਿਤ’ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਦਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ। ਪਹਿਲਾ ਪਰਚਾ ਡਾ.

ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਹਰਾ ਦੀ ਨਵੇਂ ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਸ੍ਰੀ’ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਨ ਸੀ, ‘ਸ੍ਰੀ’ ਹੋਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ। ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪਰਚਾ ਕੁਲਵੰਤ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਦੂਜਾ ਪਰਚਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਹਰਾ ਦੇ ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਸ੍ਰੀ’ ਬਾਰੇ ਮਿਨਾਕਸ਼ੀ ਰਾਠੌਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਪਰਚਾ ਹਰਦੇਸ਼ ਬਸਰਾ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਤੀਜਾ ਪਰਚਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੰਡਨ ਨੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਹਰਾ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਚੌਥਾ ਪਰਚਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਗਜ਼ਲ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਨਬੀਲਾ ਰਹਿਮਾਨ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਇਹਨਾਂ ਉਪਰ ਭਰਪੂਰ ਬਹਿਸ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪਰਚੇ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹੇ

ਗਏ ਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਹਰਾ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਬਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਨਬੀਲਾ ਰਹਿਮਾਨ, ਸਦਾਵ ਮਿਰਜ਼ਾ, ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਸੁਕੀਰਤ ਅਨੰਦ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਭਾਗ ਦੀ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਬੁਲੰਦਵੀ ਤੇ ਹਰਜੀਤ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਰਿੰਦਰ ਪਰਿਹਾਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਦਲਵੀਰ ਕੌਰ, ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਦਰਜਨ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਦੀ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਹਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੰਕਰ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ

ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਨਾਂਅ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਦਰਸ਼ਨ ਢਿੱਲੋਂ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਚਹਿਲ, ਨੀਲਮ ਜੋਗਨ, ਕਿਰਪਾਲ ਪੂਨੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ, ਕੁਲਵੰਤ ਢੇਸੀ, ਸੰਤੋਖ ਹੋਅਰ, ਡਾ. ਅਜੀਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਰੁਪਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਸ਼ਿਵਜੀਤ ਢੇਸੀ, ਕਿੱਟੀ ਬੱਲ, ਸ਼ੇਖਰ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਹਾਰਟਫੋਰਡ, ਮਿਸਟਰ ਹਾਰਟਫੋਰਡ, ਪਰਮ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਮਿਸ਼ਜ਼ ਸ਼ੇਖਰ, ਮਿਸਟਰ ਚੀਮਾ, ਮਨਜੀਤ ਪੰਡਾ, ਮਿਸ਼ਜ਼ ਚਰਨਜੀਤ ਬੁਲੰਦਵੀ, ਕੇ ਸੀ. ਮੋਹਨ, ਸੁਖਦੇਵ ਅੱਜਲਾ, ਭਿੰਦਰ ਜਲਾਲਾਬਾਦੀ, ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ, ਸਿਕੰਦਰ ਬਰਾੜ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਯਾਕੂਬ ਪਰਦੇਸੀ, ਮੰਜੂ ਬਾਲਾ ਤੇ ਸਤਨਾਮ ਚਾਨਾ ਆਦਿ। ਅੰਬੇਦਕਰ ਹਾਲ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਖਚਖਚ ਭਰਿਆ ਰਿਹਾ।

—ਹਰਜੀਤ ਅਟਵਾਲ

ਉੱਘੀ ਫੋਟੋ ਪੱਤਰਕਾਰ ਗੌਰੀ ਗਿੱਲ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਫੋਰੀ

ਲੁਧਿਆਣਾ : ਉੱਘੀ ਫੋਟੋ ਪੱਤਰਕਾਰ ਗੌਰੀ ਗਿੱਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਫੋਰੀ ਪਾਈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਗੌਰੀ ਗਿੱਲ ਸਾਬਕਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਡਾ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨੇ ਉਹ ਅੱਕੌਰਲ ਡਾ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ

ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਲਈ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਕਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।ਡਾ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨੂੰ ਨਵੰਬਰ 2016 ਵਿੱਚ 2.5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਐੱਮ ਪੀ ਲੈਂਡ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ

ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕ ਮੰਚ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਮਾਨਸਾ-ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕ ਮੰਚ (ਰਜਿ.) ਅਤੇ ਅਦਾਰਾ ਤੇਮਾਸਿਕ ‘ਮਿੰਨੀ’ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਸ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਦੀਪਤੀ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਰਾਏ ਕੁਲਗੀਆਂ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨਰੀ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਸ਼ਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੰਚ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੇਠੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕਾਂ, ਆਲੋਚਕਾਂ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੁਰਗੁਨਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕ ਡਾ. ਅਮਰ ਕੌਸਲ ਨੂੰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਲੇਖਕ, ਸੰਪਾਦਕ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਕਰਕੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਮਿਤਵਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲਾਈਫ ਟਾਈਮ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਪੁਰਸਕਾਰ’ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਵਿਕਾਸ ਪੁਰਸਕਾਰ ਅਵੇਸ਼ਨੀ ਗੁਪਤਾ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰੀਵਾੜੇ ਦੇ ਐੱਲ ਆਈ ਯਾਦਗਾਰੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਆਲੋਚਕ ਪੁਰਸਕਾਰ-ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਮਾਤਾ ਮਾਮਦੇਵੀ ਕੌਸ਼ਿਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਲਘੂਕਥਾ ਪੁਰਸਕਾਰ-ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਜੂ ਖਰਬੇਦਾ ਦਿੱਲੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਵਿੰਦਰ ਮੰਤਿਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਖੋਜ ਪੁਰਸਕਾਰ-ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੂਰੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੀਟਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਯੁਵਾ ਲੇਖਕ ਪੁਰਸਕਾਰ-ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰ ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਕੌਰਲੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪੁਰਸਕਾਰ-ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਗਰੰਵਰ ਐਮਿਤਸਰ

ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੰਚ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਤੀ 04-05 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਐਮਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ 31ਵੇਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਬਰੋਖੇ ‘ਚੋਂ

ਐਤਵਾਰਤਾ ਸਾਂਭਣਯੋਗ ਦਸਤਾਵੇਜ਼

10 ਅਗਸਤ ਦੇ ‘ਐਤਵਾਰਤਾ’ ਵਿਚ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਮਲਵਿੰਦਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਛਪੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਬਹਿਰ’ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕਾਕੜਾ ਦੇ ਫੋਕਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ।ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਸੁਹਿਦਰ ਆਲੋਚਨਾ ਨੇ ਮਲਵਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗਵਿੰਦੂ ਵਿਚ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਹੱਸ ਬਾਰੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤਿਲਕ ਦਾ, ਚੁਰਸਤਾ ਬਾਰੇ ਐਮਿਤਪਾਲ ਕਲੌਰ, ਤਿਣਕਾ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ।ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਆਓ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ।ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਟੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹੀ। ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵਡਮੁੱਲੀ ਦੇਣ ਹੈ।

‘ਸਮਕਾਲ’ ਵਿਚ ਮੋਗਜ਼ੀਨ ‘ਸੁਰਤਿ’ ਦੀ ਭਰਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਚਿਰਾਗ ਤੇ ਛਿਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅੰਕ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਛਿਣ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਪੱਨੇ ‘ਤੇ ਪੇਰਿਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਬਾਲਜ਼ਾਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਬਾਲਜ਼ਾਕ ਔਪੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉੱਠ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਯੋਧਾ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਚਿੱਤਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦਕ ਕੌਣ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿੰਮੂਦਪੁਰ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਧੌਸ ਹਰ ਪਾਸ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਡਾ. ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਲੱਗਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਗੀੜ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਚੰਗੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਡਾ ਚੰਗਾ ਵਿਅੰਗ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸੁਮਨ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ। ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਧਰਨੇ-ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਦਾ ਹੜਤਾ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ, ਪੇਂਸ਼ਨਰ, ਰੇਡਵੇਜ਼ ਮੁਲਾਜ਼ਮ, ਬਿਜਲੀ ਕਾਮੇ ਸਭ ਸੜਕਾਂ ‘ਤੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਬੁਲਾਈ ਪਈ ਹੈ। ਖਜ਼ਾਨਾ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਵਡ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ।

ਆਉਂਦੇ ਐਤਵਾਰਤਾ ‘ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਏ ਕੇ ਗੋਪਾਲਨ : ਅਨਿਲ ਰਾਜੀਮਵਾਲੇ

ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਬਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਥੀ ਦਾ ਅਸਲ ਨਿਸਤਾਰਾ : ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ

‘ਭਲਿਵਰ ਮੈਨ’ : ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ (ਫੋਕਸ) ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਜੀਤ ਨਿੱਕੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ

ਸਮਕਾਲ

---- ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ----

ਅੱਖਰ : ਸੱਤ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਅੱਖਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਅੰਕ ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ,2025 ਅੰਕ ਪੁੱਜਾ ਹੈ। ਅੱਖਰ ਦੇ ਹੱਥਲੇ ਅੰਕ ਦੀ ਦਿੱਖ ਤੇ ਮਿਆਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿੱਚ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਯਾਤਰਾ ਭੱਤੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਕਹਾਣੀਆਂ ਠੂਠਾ (ਦੀਪਤੀ ਬਬੂਟਾ), ਦੌਲਾ (ਰੋਜ਼ੀ ਸਿੰਘ), ਮੁਕਤੀ (ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ), ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਝੀਲ (ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ), ਲੋਹ ਪੁਰਸ਼ (ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ), ਇਨਫਿਨਿਟੀ (ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ), ਇਵੇਂ ਦੇ ਸੀ ਗਿਰੀਸ਼ ਦਾ (ਉਮਾਸ਼ੰਕਰ ਚੌਧਰੀ, ਅਨੂ. ਮਨਮੋਹਨ) ਆਦਿ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥ ਨਾਲ ਮਿਆਰੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਤ ਗਗਨ, ਰਿਤੂ ਵਾਸੁਦੇਵ, ਡਾ. ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘੂ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਰਮਾਦੀ, ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ, ਦਲਵੀਰ ਕੌਰ, ਵਿਭਾ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ ਹੈ। ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ਿਲਮ ਐਂਡ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਪ੍ਰਣੇ ਦੇ ਸਵੈ ਅਨੁਭਵ ‘ਪ੍ਰਣੇ ਦੀ ਜਥੇਸ਼ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਰੰਗ’ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹਰਕੀਰਤ ਕੌਰ ਚਹਿਲ ਨੇ ‘ਉਹ ਦਿਨ ਜੋ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਸੀ’ ਤਹਿਤ ਆਪਣਾ ਇਕ ਕਾਲਾ ਦਿਨ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਰਮੀਤ ਆਰਟਿਸਟ ਵੱਲੋਂ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਛਾਪੀ ਹੈ। ਨਾਗਮਣੀ ‘ਚ ਛਾਪੀ ਇਮਰੋਜ਼ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਵੀ ਰੋਚਿਕ ਹੈ। ਜੌਨ ਏਲੀਆ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਜਸਪਾਲ ਘਈ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਰਮੀਤ ਆਰਟਿਸਟ ਦਾ ‘ਮੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਵਰਕਾ’ ਪਾਠਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਧਾ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ‘ਪਿਛਲੇ ਝੂਹੇ’ ਥਾਣੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਟਾਇਟਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚੇ ਤਨਵੀਰ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਡਾ. ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਦੀਆਂ ਹਾਇਕੂ ਤ੍ਰਿਜੰਜ ਅਰਥਵਾਣਾ ਹਨ।

ਅੱਖਰ ਦੇ ਸਫ਼ੇ 84 ਤੇ ਮੁੱਲ 120 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕ ਸੰਪਾਦਕ ਅੱਖਰ, 201, ਬਸੰਤ ਐਂਕੀਲਿਊ, ਐਮਿਤਸਰ-143001, ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਤੇ ਸ

ਕਵਿਤਾ

ਕਵਿਤਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਗੂੰਬ ‘ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਕ... ਕਵਿਤਾ– ਬ੍ਰਹਮੇਂਡ ਦੀ ਬਗਲੀ ‘ਚ ਸਾਂਝੇ ਹੋਏ ਚੰਨ ਤੇ ਸੂਰਜ... ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਾਪੂ ਦਾ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਬੇਬੇ ਦੀ ਤਾਣੀ... ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਰੂਹਾਂ ਸੋਗ ਸੇਵਾਦ... ਵਿਜ਼ਾਵਾਂ ‘ਚ ਘੁਲਿਆ ਸੰਗੀਤ... ਕਵਿਤਾ– ਕੰਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਗਾਇਆ ਗੀਤ... ਆਬਣ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪਰਤੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਜੇਬ ‘ਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ‘ਦਿਹਾੜੀ’... ਸੁੱਚੇ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਤਵੀਤ... ਕਵਿਤਾ– ਦਿਲ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਰਾਜ... ਧਰਤੀ ਦੀ ਤਹਿ ਹੇਠ ਹੋ ਰਹੀ ਹਲ–ਚਲ... ਵਗ ਰਹੀ ਗੁਲਾਬੀ ‘ਵਾ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕਲ–ਕਲ... ਕਵਿਤਾ– ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸ਼ਹਿਰ, ਗਰਾਂ, ਨਗਰ... ਪਰਦੇਸੀ ਦਾ ਦਰਦ... ਨਵੇਂ–ਪੁਰਾਣੇ ਹਰਫਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ–ਪੁਰਾਣੇ ਅਰਥ... ਮਹਿਬੂਬ ਦੀ ਸਵੱਲੀ ਨਜ਼ਰ... ਕਵਿਤਾ– ਛਾਵਾਂ, ਵਿਜ਼ਾਵਾਂ, ਪੈਂਟਾਂ, ਪਾਣੀਆਂ, ਬਨੋਰਿਆਂ ਤੇ ਸਵੇਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ... ਦੇ–ਚੁਹੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ... ਹਯਾਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਵੱਲ...

ਕੋਈ—ਕੋਈ ਪਿਉ

ਕੋਈ-ਕੋਈ ਪਿਉ ਵਕਤ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਖਹਿਦਾ ਮਿੱਟੀ ਪਾਲ ਮਿੱਟੀ ਹੁੰਦਾ

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ-‘ਕੰਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ’ ਗਾਇਆ ਗੀਤ ਹੈ, ਕਵਿਤਾ-‘ਕੰਮ ਤੋਂ ਪਰਤੇ ਬਾਪੂ ਦੀ

ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਦਿਹਾੜੀ’ ਹੈ। ‘ਛਾਵਾਂ, ਛਿਜ਼ਾਵਾਂ, ਪੈਂਟਾਂ, ਪਾਣੀਆਂ, ਬਨੋਰਿਆਂ ਤੇ ਸਵੇਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਕਵਿਤਾ...।’ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸੋਝੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ

ਕਵੀ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾਈ ਦਾ ਦਰਦ ਧੀਪਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਵਰਗੀ ਤਾਜ਼ਗੀ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ, ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅੰਬਰ ਉੱਤੇ ਸਤਹੰਗੀ ਟਹਿਕ

ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਸਹਿਜ-ਸੁਮੇਲ ਜਿਸ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ...। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਤਾ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਦੇ

ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਸ਼ਣਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ-ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਕੇ ਕਵਿਤਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ‘ਕੁਲਵਿੰਦਰ’ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

— ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਵਿਰਕ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਸਭ ਐਸ਼-ਆਰਾਮ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ... ਉਮਰ ਗਾਲ ਦਿੰਦਾ ਨਿਕੋ ਛੋਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤੇ ਜਦ- ਮਿਹਨਤਾਂ ਨੂੰ ਪਏ ਬੂਰ ਪੱਕਣ ਲੱਗਦੇ ਸੁੱਖ ਭਰੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਵਸਣ ਲੱਗਦੇ ਤਾਂ ਰੱਬ-ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਸਦਾ ਲਈ ਪਿਉ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ... ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ‘ਚ ਘੁਲ ਜਾਂਦਾ... ਕੋਈ-ਕੋਈ ਪਿਉ ਵਿਧ ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਧੌਰੇ ਕੋਹੇ ਲੇਖ ਲਿਖਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ...

ਕਲਾ

ਕਲਾ– ਜਾਗਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਹੱਸਦੇ-ਵਸਦੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਝਰਨਿਆਂ ਦੀ ਕਲ–ਕਲ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਰਵਾਨੀ... ਕਲਾ– ਤੁਲ ‘ਚ ਭਿੱਜੇ

ਕੁਲੇ–ਕੁਲੇ ਘਾਹ ਉੱਤੇ ਪੱਲੇ-ਪੱਲੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਨ ਦਾ ਵਿਸਮਾਦ... ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਦੁਆ ਇੱਕ ਨਾਦ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ...! ਕਲਾ– ਮਨ-ਮਸਤਕ ਅੰਦਰ ਉਪਜਿਆ ਸੂਖਮ ਅਹਿਸਾਸ... ਸੱਜਰੇ ਚਾਵਾਂ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ... ਕਲਾ ਦਿਲ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੜਕਾਉਂਦੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧੁਆਂਖਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਗੁਲਾਬੀ ਭਾਅ ਮਾਰਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਖੰਭ ਲਾਉਂਦੀ ... ਕਲਾ– ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਧਰਿਆ ਮਖਮਲੀ ਅਹਿਸਾਸ ਦਿਲ ਛੱਡ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਧਰਵਾਸ ਤੇ ਉਦਾਸ ਮੋਸਮਾਂ ‘ਚ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੁੱਕਰੇ ਉਗੀ ਹੋਈ ਆਸ...

ਕਲਾ– ਤਲੇਂਦੇ ਦੀ ਤਾਲ ਵੇਝਲੀ ਦੀ ਗੂਕ ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਕੂਕ ਕੋਮਲ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੇ ਦਿਲਾਂ ‘ਚ ਧੜਕਦੇ ਅਰਮਾਨਾਂ ਦਾ

ਠੋਸ ਸਬੂਤ... ਕਲਾ– ਮਨੁੱਖੀ-ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਜੋੜ-ਘਟਾਓ... ਕਲਾ ਕਈ ਵਾਰ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਲਾਕਾਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ... ਸੁੱਚੀ ਕਲਾ ਕਦੇ ਤੰਦੂਰਾਂ ‘ਚ ਭਸਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ... ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਸ਼ਕਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜੀ ਹੋਈ ਕਲਾ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਹਿੱਕ ‘ਤੇ ਅੰਡੀਆਂ ਭਾਰ ਖੜੋ ਕੇ ਨੱਚਣ ਦਾ ਵੱਲ ਹੁੰਦੀ, ਉਲਝੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਹੁੰਦੀ... ਕਲਾ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦਾ ਸੱਚ ਹੁੰਦੇ... ਤੇ ਕਲਾ ਜਦ ਹੱਦਾਂ, ਸਰਹੱਦਾਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ‘ਪਾਸਪੋਰਟ’ ਚੈੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ...

ਸੜਕਾਂ ’ਤੇ...

ਸੜਕਾਂ ’ਤੇ ਫਾਂਜਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ‘ਚ ਏਨੇ ਉਲਝ ਗਏ ਹਾਂ ਕਿ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ ਹਾਂ

ਆਖਰੀ ਸਫ਼ਾ ਦੀ ਬਾਕੀ

ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਏ। ਪਰ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਸੋਮੀਨਾਹ ਕਰਵਾਇਆ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਜਮਿਆਂ ਤੇ ਈਸਾਈ ਪਾਦਰੀਆਂ ਤੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਪੰਡਤ ਆਘੂ ਰਾਮ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਦੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਹਦਾ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦਾ ਸਬੂਤ ਆਘੂ ਰਾਮ ਏ। ਜਿਹਨਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਈਬਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਡਾਕਟਰ ਵਿਲੀਅਮ ਕੇਰੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਰਾਮਰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਏਸ ਮਹਾਨ ਜ਼ੁਬਾਨਦਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ।

ਹੁਣ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਿਲੀਅਮ ਕੇਰੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਰਾਮਰ ਵੱਲ ਆਈਏ। ਏਸ ਗਰਾਮਰ ਵਿੱਚ ਦੀਬਾਚਾ (ਭੂਮਿਕਾ) ਤੋਂ ਵੱਖ ਸੱਤ ਬਾਬ (ਕਾਂਡ) ਨੇ। ਦੀਬਾਚੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਖਾਖੇ ਟਪਲਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਚੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਰੇ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਨੇ–

The language which this grammar is intended to teach is spoken by the Sikhs, that singular people. Who in habit the Punjab or the country lying between the Sutlej and the Indus. PP. 2 grammar of the Punjabee language, preface. P.2. ਜਾਹਨ ਕਲਾਰਕ ਤੇ ਮਾਰਸ਼ਮੈਨ ਨੇ ਵਿਲੀਅਮ ਕੇਰੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਏਹ ਮੰਨੀ ਏ ਕਿ ਵਿਲੀਅਮ ਕੇਰੀ ਖ਼ੁਦ ਕਦੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ’ਤੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਿਆ– PP. 18-19, Marshman. John Clark. ‘the hfe and labours of carey, Marshmand md ward.

ਜੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਏ ਤੇ ਆਦਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੌਜੂਦ ਨੇਂ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਨਹੀਂ, ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਬੋਲਾਈ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਦਸ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਟਪਲੇਂ ਲੱਗੇ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਲੇਖ ਗਰਾਮਰ, ਉਸ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਬਰਤਾਨਵੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗਰਾਮਰ ਦੀ ਵੰਡ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਏਸ ਮਸਮੂਨ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ

ਸਫ਼ਾ 3 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧੇ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ’ਤੇ ਵੀ ਤਣਾਓ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਕਾਂਡ ਡੇਰੇ ਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਕ ਕਾਂਡ ਬਾਬੇ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਪੰਚ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਕਾਂਡ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਐਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਪਾਖੰਡਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵੱਲ ਸ਼ਾਹੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਧਰਮ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਸੁੱਖ ਭੋਗਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਪੰਚੀ ਦੀ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨਾਮਵਜ਼ਰੀ ਪੱਤਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਧਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦਾ ਜੇਲਾ ਬਰਾਡੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇਣ ਲਈ ਬਾਜ਼ਿੱਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਡੇਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਚੋਣ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਕ ਮਜਬੂਤ ਧਿਰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰਪੰਚ ਬਨਣ ਨਾਲ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਦੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਬਲਬੂਤੇ ’ਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਚੁਨੌਤੀ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਐੱਮ.ਐੱਲ.ਏ. ਦੀ ਚੋਣ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀ ਚੋਣ ਹਾਰ ਚੁੱਕੇ ਜੈਲੋ ਬਰਾਡੇ ਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਬੇਟੀ ਬਰਾਡ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਮੋਕਾ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਬਲਬੂਤੇ ਉਹ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ’ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਠੀਮ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਣ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੰਭ ਦਾਸ ਵਿਧਾਇਕੀ ਦੀ ਚੋਣ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਰ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਸੰਕੇਤ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਭੇਸ਼

ਐਤਵਾਰ, 24 ਅਗਸਤ 2025 (ਆਖਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਫ਼ਾ)

ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚਲਾ ਫਰਕ...

ਕਾਹਲੀ ਨੇ ਮਨਵੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਨੈਤਿਕਤਾ... ਦੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਹਿਜ, ਸੁਹਜ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾ ਜਿਹੇ ਕਈ ਭਾਵ... ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਤਿੜਕ ਰਿਹੇ... ਵਿਰਸਾ ਵਿੱਸਰ ਰਿਹੇ... ਬ੍ਰਹਮੇਂਡ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਰਿਹੇ...

ਕੁੜੀਆਂ

ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਜੀਣ-ਬੀਣ ਦਾ ਫਲਸਫਾ... ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਤਰਤੀਬ ’ਚ ਧਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਸਜੀਆਂ, ਵਬੀਆਂ... ਤੇ ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਗਹਿਰੇ ਅਰਥਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ... ਕੁਝ ਕੜੀਆਂ ਫਿਕਰਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ’ਚ ਉਡਾਉਂਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਜਿਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਸਿਖਾਉਂਦੀਆਂ...

ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਚੌਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪ ਜਿਹੀਆਂ ਅਹਿਸਾਸਾਂ, ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਨਿੱਘ ਪਾਲਦੀਆਂ... ਤੇ ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਕਣਕਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਾਅ ਮਾਰਦੀਆਂ...

ਜਿੰਨਾ ਘਰਾਂ ’ਚ ਕੁੜੀਆਂ ਹੱਸਦੀਆਂ ਉਹ ਘਰ ਵੀ ਹੱਸਦੇ ਉਹ ਪਰਵਾਰ ਵੀ ਹੱਸਦੇ...

ਫੋਨ: 78146-54133

ਜਦ ਮੈਂ ਯੂ ਜੀ ਸੀ ਨੈੱਟ ਦਾ ਪੇਪਰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ!

ਡਾਇਰੀ ਦਾ ਪੰਨਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੂਤ

ਜਦੋਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਬਰਜਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਮੋਹ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਕਾਰਡ ਉਪਰ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਡ ਬਣਵਾ ਕੇ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਈਆਂ। ਨਾਵਲਕਾਰ ਜਸਵੰਤ ਕੰਵਲ, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਦ, ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ, ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਬਾਵਾ ਬਲਵੰਤ, ਡਾਕਟਰ ਜਗਤਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਸਾਹਿਤ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖਕ ਏਨੀਆਂ ਵਧੀਆ ਗੱਲਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ? ਕਦੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਧਰੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਜੋ ਕਿਧਰੇ ਲੇਖਕ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਮੇਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਬੋਲਣਗੇ ? ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਖੁਦ ਨੂੰ ਜੁਆਬ ਦਿੰਦਾ, ‘ਛੱਡ। ਮੈਂ ਏਨੇ ਜੋਗਾ ਕਿੱਥੇ ਹਾਂ !’

ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਧਾਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਾਵਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਐੱਮ.ਏ ਹਿਸਟਰੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਵੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਐੱਮ.ਏ ਪੰਜਾਬੀ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਕੱਲ ਪਹਿਲੀ ਕਲਾਸ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਛੁੱਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਣਨ ਦਾ ਭੂਤ ਵੀ ਸਿਰ ’ਤੇ ਸਵਾਰ ਰਿਹਾ।

ਮੈਂ ਪੇਪਰ ਤੋਂ ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਖੂਬ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸਰਵਾਈਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਵਾਈ ਖਾਧੀ, ਪਰ ਨੀਵੀਂ ਪਾਉਣ ’ਤੇ ਫਿਰ ਚੱਕਰ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸੋਲਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਰੋਲ ਨੰਬਰ ਰਈਆ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਨਾ ? ਇਹੀ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਲਲੇ ਵਿੱਚ ਪਟਾ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੇਪਰ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਹਾਂ। ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਫਿਰ ਪੇਪਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਪੇਪਰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਚੱਕਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲੀ ਜੋ

ਸਫ਼ਾ 3 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਛੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠੇ ਤਨਮਾਧਾਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਤਪਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਗਰਦਾਨਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਜਦ ਉਸ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਖੀ ਸੀਟ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੀਨੀਅਰਤਾ ਨਾਲ ਡੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਇਸੇ ਚਾਰਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਲੇਖਕ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਭਰਿਆ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੇਖਕ ਰਜ਼ਸ਼ਾਰੂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਲੇਖ ‘ਲੋਹਾ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਕੱਟਦਾ ਹੈ’ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਹ-ਮਖ਼ਾਹ ਭੁਗਤ ਸਵਾਰਨ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਮਅੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਤਾਂ ਨੇ ਖੱਸ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਜਨਬੀ ਮਰਦਾਂ ਦੀ

ਸਫ਼ਾ 1 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਚਿਤਰਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗਰਟਰੂਡ ਪੌਜ਼ ਕਰਨ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਚਿੱਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ।

ਪਿਕਾਸੋ ਨੂੰ ਵੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਚਿਹਰਾ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਸੀ। ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਗਰਟਰੂਡ ਦੇ ਹੱਥਾਂ, ਬਲਾਉਂਜ ਤੇ ਚੋਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਸੀ।

ਹੁਣ ਪੋਰਟਰੇਟ ਵਿਚ ਜੋ ਚਿਹਰਾ ਉਭਰਿਆ, ਉਹ ਗਰਟਰੂਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ, ਪਰ ਗਰਟਰੂਡ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀਆਂ ਕਈ ਖ਼ਾਸੀਅਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਲਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੱਥਾ ਬਣਾ ਉਭਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੱਥੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਅੱਖਾਂ, ਪਲਕਾਂ ਤੇ ਉਤਲੇ ਬੁੱਲ ਦੀ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਵੀ ਖ਼ਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਗਰਟਰੂਡ ਬੜੇ ਗਹੂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਖ਼ਾਸੀਅਤ ਸੀ।ਚਿੱਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਛੋਟੀ ਸੀ ਤੇ ਸੰਗੜੀ ਹੋਈ। ਅਗਲੇ

ਅੱਠ ਐੱਮ.ਜੀ ਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਸੋਲਾਂ ਐੱਮ.ਜੀ ਖਾ ਲਈ ਸੀ। ਗਲੇ ’ਚ ਪਟਾ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਸੀ, ਜੋ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ, ‘ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਵਹਿਮ ਪਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਬੱਸ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਈ ਆਂ’।

ਤੇ ਆਖਿਰ ਮੈਂ ਪੇਪਰ ਵਾਲੇ ਸੈਂਟਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਸੀ। ਫ਼ੋਨ ਤੇ ਸਮਾਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੈਂਨ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪੈਂਨ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ ਨੈੱਟ 2016। ਪਹਿਲਾ ਪੇਪਰ ਚੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਬਰੇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰਾ ਪੇਪਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਲੰਚ ਬਰੇਕ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਕੰਟੀਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਮੋਸਾ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਚਾਹ ਪੀਤੀ। ਫਿਰ ਤੀਸਰਾ ਪੇਪਰ ਕਰਕੇ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਵਿਹਲਾ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਕੋਈ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸਭ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ’ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਕਈ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਪੁੜੇ ਆਕੜੇ ਪਏ ਸਨ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਪੈਂਨ ਦੇ ਨੇ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਡਿਊਟੀ ਵਾਲੀ ਮੋਡਮ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣ ਲੱਗੀ, ‘ਆਪ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪ ਨੇ ਪੇਪਰ ਕਰ ਭੀ ਲੀਆ ਹੈ ?’

ਦਫ਼ਤਰੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਰ ਤੇ ਬੇਈਮਾਨੀ...

ਅਜਿਹੀ ਭੁਗਤ ਸਵਾਰੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬੈਂਕ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ’ਤੇ ਗੁੱਝੀ ਚੋਟ ਮਾਰਦਾ ਲੇਖਕ ਇਕ ਲੇਖ ‘ਇਕ ਮਿਟ ਭਾਈ ਸਾਹਬ’ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਇਕ ਅਨੁਭਵ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਹੋਰ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਹੋਰ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਥੇ ਖੜੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿੱਸੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਲੇਖਕ ਕਈ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕਿੱਸਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਵਕਤ ਇਮਾਨਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਵੀ

ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿਸਟਮ ਹੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ, ਢੀਠ ਵੀ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਲੇਖ ਹਰੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈ, ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ‘ਹੱਥਬੀਤੀ’ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਬੇਈਮਾਨੀਆਂ, ਕਮੀਨਗੀਆਂ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਚਲਾਕੀਆਂ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਮੁਹਾਵਰੇਦਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਵਰਚਿਆ ਬੋਥਾਕਪਨ ਇਹਨਾਂ ਕਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਰੋਚਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪੋਲ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਸੇ ਕਲਾਕਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਸਵਾਗਤ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਿਕਾਸੋ ਦਾ ਸ਼ਾਹਕਾਰ...

ਉਹ ਪੋਰਟਰੇਟ ਪਿਕਾਸੋ ਨੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵਜੋਂ ਗਰਟਰੂਡ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਇਕ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਉਹ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਗਰਟਰੂਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਹੰਗਾਨੀ ਹੋਈ।

ਗਰਟਰੂਡ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਸ ਨੇ ਪੋਰਟਰੇਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਪਿਕਾਸੋ ਨੇ ਉਂਜ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਿਕਾਸੋ ਵੀ ਉੱਥੇ ਸੀ, ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵਪਾਰੀ ਵੱਲ ਸੋਨਣ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ–ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨੀਂ ਕਿਸੇ ਕਲਾ-ਕਿਤ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਜਾਂ ਸੱਯਾਤ ਦੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅੱਜ ਉਹ ਪੋਰਟਰੇਟ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੇ ‘ਮਿਟੋਪੋਲੀਟਨ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਆਫ਼ ਆਰਟ’ ਵਿਚ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪਿਕਾਸੋ ਦੇ ਮਹਾਨ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਖਾ. 89682-82700

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਗਸਤ 1947 ਈ. ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਬਿਬਲੋਗ੍ਰਾਫ਼ੀ ਤਰਤੀਬ (1973) ਦਿੰਦੀਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਉਸ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂਅ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਛਾਪੀ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ, ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਮੁਰੱਤਿਬ ਜਾਂ ਮੁਰੱਜ਼ਿਮ (ਤਰਤੀਬਕਾਰ ਤੇ ਅਨੁਵਾਦਕ) ਕੌਣ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸ ਵਰ੍ਹੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰੈੱਸ ਤੋਂ ਛਾਪੀ ਗਈ। ਇਸ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਢਲਾ ਸੋਮਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ—

The hold bible. Containing the old and new testments, translated from the original into the punjabee language.by Serampore Missioneries. Printed at the Missionary Press six 840,900 PP 416, col II, “Early indian Imprints” By Katherine Smith. Diehl, the Scarecrow press, INC Newyork & London, 1964.

ਬਾਰਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬੋਂ ਹਿੰਸਾ ਅੱਵਲ, ਸਫ਼ਾ 18–19, ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਸੈਂਟਰ ਆਫ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਲਾਹੌਰ, ਸਤੰਬਰ 1973.

(ਤਰਜਮਾ) “ਮੁਕੱਦਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ” ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਮੌਜੂਦ ਨੇ। ਸੀਰਾਮਪੁਰ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਅਸਲ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਰਜਮਾ ਕਰਕੇ 1811 ਈ. ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਤੋਂ ਛਾਪਿਆ।”

ਕੈਥਰੀਨ ਸਮਿੱਥ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਲਿਖਿਆ ਏ ਕਿ, “ਆਪੂ ਰਾਮ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਪੰਡਤ ਸੀ। ਗ਼ਾਲਿਬਨ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਸੀਰਾਮਪੁਰ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ। ਅਸਲ ਇਬਾਰਤ ਇੰਜ ਏ—

Aghuram, Sikl Pandit, was probably did the Biblical translation to Punjabee for Sorampore mission eries. 900,944. PP454, Col II, Early Indian imprint.

ਕੈਥਰਾਈਨ ਸਮਿੱਥ ਨੇ ਏਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਛਪਣ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਕਿਹੜੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਮੁਸ਼ਕ ਦੂਜੀ ਕਿਤਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਗਰਾਮਰ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਹੋਰਾਂ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤੀ ਤੇ 1812 ਈ. ਵਿੱਚ ਛਾਪੀ। ਜਿਹਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇੰਜ ਦਿੱਤਾ ਏ—

Carcey, William. A grammar of the Punjabee language. Serampore printed at mission press, 1822. 8-0 (P) 72. preface PP. III-iy, W. Carcey. Seran Pore. May 1812. PP-126-127-Early Indian imprints.

ਸਫ਼ਾ 19–20 ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬੋਂ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਸੈਂਟਰ ਲਾਹੌਰ, ਸਤੰਬਰ, 1973.

ਏਹਨਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਚਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ। ਫ਼ਿਰੋਜ ਸੰਨਯ ਦਾ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ (ਸਫ਼ਾ 1252, ਲਾਹੌਰ, 1988) ਫਰੋਲਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ (1761-1834) ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਪੀ ਐੱਚ ਡੀ. ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵੀ ਸਮਝੇ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ 1794 ਈ. ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰਬਨ ਵਿੱਚ ਨੀਲ ਬੀਜਣ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਾਲੀ ਤਰਜਮਾ ਪਿੱਛੋਂ ਚਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀਆਂ ਤੇ ਗਰਾਮਰਾਂ ਵੀ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ। ਫੋਰਟ ਵਿਲੀਅਮ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ 1801 ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮਰਾਠੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਵੀ ਬਾਪੇ ਗਏ।

ਏਸ ਮਰਾਠੇ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਆਫ਼ ਬਰੈਟਾਨੀਕਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਏਹ ਵੀ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਬੰਗਾਲੀ ਨਸਰ ਦੇ ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਨੇ। ਕਾਲਮ ਨੰਬਰ 2 ਸਫ਼ਾ ਨੰਬਰ 825 ਜਿਲਦ ਨੰਬਰ 2–1973 ਈ. ਤੇ ਫੇਰ ਚੱਲ ਸੋ ਚੱਲ ਤੇ ਏਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਕਰਦ ਲੱਭੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਾਈਬਲਾਂ ਵੀ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਛਾਪੀ ਗਰਾਮਰ ਦੀ ਜ਼ਿਅਰਤ ਵੀ ਹੋ ਗਈ।

ਏਸ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਈਸਾਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਮੁਢਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਈਸਾਈ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਤਬਲੀਗ਼ ਵਾਸਤੇ ਮਾਦਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਲਾ ਤੇ ਅਹਿਮ ਜ਼ਰੀਆ ਜਾਣਦੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕਈ ਦਰਜਨ ਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜੀਲ ਛਾਪਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਆਵਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪੂਰੀ ਹਯਾਤੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਾਹਰ ਕਲਕੱਤਾ ਸੀਰਾਮਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀਅ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਏਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁੱਲਾਂ ਵੀ ਵਾਪਰੀਆਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਥਾਂ ਸਿਰ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ 11 ਨਵੰਬਰ 1793 ਨੂੰ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਕਲਕੱਤਾ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ। ਤੇ ਮਈ 1812 ਈ. ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਅਪਣਨ ਤੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਢੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਗਰਾਮਰ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਛਾਪ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ਾਸਨ ਹੋਣ ਦਾ ਅਮਲੀ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ। ਏਸ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨਸ਼ਾਨੀ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਏ ਕਿ ਉਹ ਏਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਸਨ। ਅਣਗਿਣਤ ਬੋਲੀਆਂ (ਉਹ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲਾਂ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਈ ਟਪਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਨਾਸੀ ਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੀਡੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਨੇ, ਏਸ ਪੱਖੋਂ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਜ਼ੁਬਾਨਦਾਨ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਇੱਟ ਉੱਤੇ ਇੱਟ ਰੱਖੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ਾਸੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਹੋਰਾਂ ਡੌਲੇ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨਦਾਨੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ਨਾਸੀ ਬਾਰੇ ਸਦਾ ਦੇ ਸੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣਹਾਰ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪਰ ਉਹ ਲਿਖਣ ਮਨੁੱਖ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਹੀ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਗਰਾਮਰ ਦਾ ਉੱਪਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏਥੇ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕੁਥਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਲਿੱਪੀ ਵੀ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਐਸਸਟਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹੀ ਨੇ ਡੌਲੀ ਜਿਹਦਾ ਵਾਲੀਆਂ ਵੇਰਵਾ “ਨਾਊਲਵ ਪੇਪਰਜ਼” ਅਤੇ ਈਮ੍ਰਜਟਿਕ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਿਤਾਬ Dry Leaves from young Egypt” ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ। ਅੱਤਲੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਉਰਦੂ ਤਰਜਮਾ “ਇਬਰਹਾਨਾ ਸਿੱਧ” ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਛਪ ਚੁੱਕਿਆ ਏ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸੱਯਿਦ ਜ਼ਾਮਨ ਅਲੀ ਕਨਤੂਰੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਏ। ਜਿਹਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕ ਸਿੱਖੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਘੜਨ ਦਾ ਸਾਲ 1862 ਈ. ਏ। ਜਦੋਂ ਲਿੱਪੀ ਈ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਡੋਲੀ ਗਈ ਉਸ ਦੇ ਲਿਟਰੇਚਰ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ਨਾਸੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪਿੱਛੋਂ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਣਗੇ। ਏਸ ਲਿੱਪੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਲੱਭਿਆ ਵਿੱਚ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਲੇਖ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਗਰਾਮਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ਾਨਾਸੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਲਣ ਲਈ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਸ਼ ਕਰਨਾ ਮਕਸੂਦ (ਸੰਬੋਧਤ) ਏ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਮੁਸ਼ਿਕਨਾਂ (ਅਦਰਬਾਨ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨੇ। ਏਸ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਲਿੱਪੀ, ਸਿੱਖੀ ਜ਼ੁਬਾਨਦਾਨੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਨਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਫੇਰ ਕਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਕੱਢਾਂਗੇ।

ਇੱਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਵਸਤੀ ਇਲਿਸ਼ਤਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿੱਡ ਪੋਲਕ੍ਰਿਸਪੁਰੀ (Paukrispuri) ਵਿੱਚ 17ਅਗਸਤ 1761 ਈ ਨੂੰ ਜੰਮਿਆ। ਏਹ ਇਲਾਕਾ ਆਪਣੀ ਮਰਦਮਸ਼ੇੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ, ਜਾਹਨ ਕੇਕਰ, ਵਕੱਲਫ਼, ਜਾਰਜ ਫ਼ੂਕਸ, ਜਾਨ ਬੈਨਨੀਨ, ਜਾਨ ਮੈਨਨ, ਡਾਡਰਿਜ, ਜਾਨ ਲਿਟੂਇਨ ਅਤੇ ਟਾਮਸ ਸਕਾਟ ਵਿਗਲੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਫ਼ਿਜ਼ਾ ਤੇ ਇਲਾਕਾ ਵਿੱਚ ਜੰਮਣ, ਜਵਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਤਲੇ ਸਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਏਹ ਮਹਾਨ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ਨਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋਏ।

ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਦਾ ਦਾਦਾ ਪੀਟਰ ਕੋਰੀ ਏਸ ਖ਼ਾਣਦਾਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਪੋਲਕ੍ਰਜਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਸਿਆ ਤੇ

ਡਾਕਟਰ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ-ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਰਾਮਰ ਦਾ ਖ਼ਾਲਿਕ

ਚਿੱਛਰ ਦਾ ਦੇਜ਼ਸ਼ ਭਰਨ ਲਈ ਖੱਡੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਦੇ ਵਾਲਿਦ ਐਡਮੰਡ ਕੋਰੀ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਤੇ ਪਿਉ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਐਡਮੰਡ ਦਾ ਵਾਲਿਦ ਪੀਟਰ ਕੋਰੀ 17 ਅਗਸਤ 1743 ਈ. ਵਿੱਚ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੜਾ ਤੇ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਡਮੰਡ ਹਾਲੇ ਸੱਤਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸੀ।

ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਆਪਣੇ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖਮ ਤਾਲੀਮੀ ਸਿਸਟਮ ਹਾਲੇ ਰਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਐਂਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਚੁਨਾਓ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨਵੇਂ—

ਸ਼ੱਧਰ ਸਿਬਰਨ ਹਸਨ ਚੈਰਮ ਲਿੱਪੀਅੰਤਰ : ਜੋਗਿੰਦਰ ਪਾਲ ਮਾਨ

ਨਵੇਂ ਤਜਰਬੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਦਰੱਸੇ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਕਰਕੇ ਛੱਡਦਾ। ਅਕੇੜਾਂ ਉਹਦਾ ਰਾਹ ਕਦੇ ਵੀ ਡੱਕ ਨਾ ਸਕੀਆਂ। ਐਡਮੰਡ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਾਲਿਦ ਵਾਂਗ ਖੱਡੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਦਰੱਸੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ਿਦਮਤ ਸਮਅੰਜਾਮ ਦੇਣਾ ਪਈ। ਜਿਹਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇਸਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਦਰੱਬਰਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮੋਹ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਤਾਇਆ ਪੀਟਰ ਕੋਰੀ-2 ਫੌਜੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪਹਤਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਬਾਗ਼ਬਾਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਗ਼ਬਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਵੀ ਪੂਰੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਕਈ ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੱਪ ਵਿੱਚ ਬੁਣਿਆਂ ਦੀ ਉਧਾੜ-ਪਛਾੜ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਵਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਜਿਲਦੀ ਆਵਰ (ਅਖੜੀ ਰੋਗ) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਘੇਰਾ ਘੱਤਿਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸ਼ੌਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ।

ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਹ ਪਹੀਆ ਚਲਾਵਣ ਵਾਸਤੇ ਐਡਮੰਡ ਕੋਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੋਣਹਾਰ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਬਾਈ ਪੇਸ਼ਾ ਪਾਰਚਾਬਾਨੀ (ਜੁਲਾਹਾਗੀਰੀ) ਸਿਖਲਾਵਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਮੋਚੀ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਬਸਤੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅੰਦਰ ਮੋਚੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕਾਡ਼ੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਨਾਲੇ ਏਸ ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵੀ ਵੱਧ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਤੇ ਬੁਟਸਾਜ਼ੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵੀ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸੀ। ਚੁਨਾਚਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੋਚੀ ਕੋਲ ਸ਼ਾਹਿਰਦ ਬਣਾ ਕੇ ਥਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਕੰਮ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਤੋਂ ਅਠਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਪੂਰੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਰਗੜਤ (ਚੁਚੀ) ਯੂਰਪੀ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵੱਲ ਵਧੀ। ਉਸਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜ਼ਮਾਨਾ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਾਤੀਨੀ, ਇਤਾਲਵੀ ਤੇ ਫ਼ਰੈਂਚ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਅਬੂਰ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਟਕਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫੇਰ ਯੂਨਾਨੀ ਇਬਰਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਡੈਨਿਸ਼ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੇ ਉਹ ਇਕ ਅੱਛਾ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ਨਾਸ (ਭਾਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ) ਬਣ ਗਿਆ। ਜ਼ੁਬਾਨਦਾਨੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਮੋਚੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਰੀ ਦੀ ਅਹਿਮ ਦਸਗਾਹ (ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ) ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਗਈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਮੋਚੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਜ਼ੁਬਾਨਦਾਨੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਵਿੱਚ ਰੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾਲ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵੀ ਏਸ ਹੱਦ ਤੀਕ ਵਧ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰੇ ਕਿ ਹਰ ਲਿਆ ਕਿ ਯੂਰਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਲੀਗ਼ (ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ) ਕਰਕੇ ਈਸਾਈਅਤ ਨੂੰ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾਏ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਵਿਲੀਅਮ ਏਸ ਮੁਢਲੀ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਭਲੀ-ਤਾਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਸ਼ੌ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਹਿਮ ਜ਼ਰੀਆ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਦਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਏ। ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕੋਰੀ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਅੱਪੜਨਾ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਯੂਰਪ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਡਾਕਟਰ ਟਾਮਸਨ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਏਸ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਇੰਜ ਖਿੱਚਿਆ ਏ—

“ਮਾਲਦਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੈਨੀ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਕੁੱਝਕੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਤੇ ਪੈਂਸ ਵਿੱਚ ਬੱਤੜ। ਢਾਈ ਢਾਈ ਪੈਂਸ ਵਿੱਚ ਭੇਡ ਚੱਕਰੀ ਏਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਹਿਰਣ ਵਗੀਰ ਵੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅਠਾਰਾਂ ਸ਼ਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਇਕ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਦੀ ਆਪਦੇਰ ਕੱਚਾ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਛੱਤ ਉੱਪਰ ਛੱਪਰ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਮੈਂ ਆਪ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਮਕਾਨ ਏਸੇ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਉਸਾਰਿਆ ਏ। ਉਸ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਏਨਾ ਆਰਾਮ ਮਿਲਿਆ ਏ ਜਿਹੜਾ ਇੰਗਲਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮੁਅੰਜਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਟੱਬਰ ਦਸ ਸ਼ਲਿੰਗ ਮਾਹਰਵਾ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਠਾਠ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਵਨ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਰੂਫ਼ ਨੇ।”

ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੌਂਡ ਮੁਕਾਮੀ ਅੱਠ ਰੁਪਈਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ ਤੇ ਚਾਹੁਲ ਦਾ ਭਾਅ ਖਰਾਬੇ ਰੁਪਈਏ ਮਣ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਢ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੌਂਡ ਇਕ ਮਣ ਚਾਵਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ।

ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਇੰਗਲਸਤਾਨ ਤੋਂ 13 ਜੂਨ, 1793 ਈ. ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਡਾਕਟਰ ਟਾਮਸ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ-ਟੀਰੂ ਸਮੇਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਏਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਪੰਜਾਂ ਮੀਲਿਆਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ ਝਾਗਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਗਰੁੱਪ 11 ਨਵੰਬਰ 1793 ਈ. ਕਲਕੱਤਾ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਬੰਗਾਲੀ ਜੂਹ ਅੰਦਰ ਉਤਰਿਆ। ਕੋਰੀ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਜਦੋਂ ਖ਼ਲੀਜ਼ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵੜਿਆ, ਉਦੋਂ ਲਾਰਡ ਕਾਰਨਵਾਲਿਸ ਆਪਣੀ ਵਾਇਸਰਾਏਪਿ ਦੀ ਨੌਬਰੀ ਭੁਗਤਾ ਕੇ ਰਿਵਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਭਰਤ ਇੰਗਲਸਤਾਨ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਤਜਾਰਤੀ ਸਫ਼ਤਸਤਤ, ਮਾਲਿਆਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨੀ ਤੇ ਇਕਤਦਾਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਿਹਾਰ, ਅਵਧ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਤਾਹੀਂ ਵਧਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮਦਰਾਸ ਤੇ ਮਾਲਾਬਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਆਪਣੀ ਵੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਲਿਆਤੀ ਪਾਲਾਸੀਆਂ ਚਲਾ ਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਮੁਸਲਿਮ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੋਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹ ਕੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰੀ ਦਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਇਮ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਾਮੀ ਸਨਅਤਾਂ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਉੱਪਰ ਵੀ ਸੱਟ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇੰਜ ਇੰਗਲਸਤਾਨ ਦੇ ਚਾਲ ਦੀ ਖਪਤ ਨਿਵੀਂ ਮੰਡੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਮਨਸ਼ੁਬਾਈ ਉੱਪਰ ਅਮਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਲਾਸੀਆਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਉਤ੍ਰਜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਖ਼ਸਲਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਤ (ਕਾਲ਼) ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਤ ਦੀ ਚੂੜੇਲ ਹੜੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੋਖ਼ਤਸ਼ਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਂਫ਼ਨਾਕ ਤੁਰਫਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਅਸਹਿਰੀ ਸਮਾਰਾਜੀ ਅੱਜ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਵੰਡ ਰਹੇ ਨੇ। ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਏਸੇ ਢੰਗ ਦਾ ਦੂਜਾ ਤੁਰਫਾ 1942–43 ਈ. ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਦੋਂ ਅਹਿਲਿਆ ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜਾਪਾਨੀ ਹੜ੍ਹ ਨੂੰ ਹੁਣ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਚੁਨਾਚਿ ਹੱਦੇਦਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੀ ਕਣਕ ਤੇ ਧਾਨ ਨੂੰ ਖ਼ਲੀਜ਼ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਨਾਕੇ ‘ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਜੋ ਜਾਪਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਉੱਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪੈਰ ਜਮਾਵਣ ਦੀ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਐਕੜਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਣਾ ਪਵੇ।

ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਨੂੰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਫੇਰ ਸੁੰਦਰਬਨ ਅੰਦਰ ਦੀਪਹਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਕੋਰੀ ਕਲਕੱਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਦੀਪਹਣ ਅਪੜੇ ਤੇ

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੀਪਹਾਟ ਵਰਗਾ ਪਿੰਡ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਜੰਗਲ ਕੱਟ ਕੇ ਵਾਹੀ-ਬੀਜੀ ਵਾਸਤੇ ਭੋਇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਵਾਹੀ-ਬੀਜੀ ਤੇ ਪੱਛੂ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੂੜ੍ਹ ਸੀ। ਪਰ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਵਣਜਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਤੇ ਮੁਕਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸਾਈ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਤਬਲੀਗ਼ ਦੀ ਰਾਹ ਵੀ ਨਿੱਕਲ ਆਈ ਤੇ ਵਾਹੀ-ਬੀਜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰੋਟੀ ਟੁੱਕਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਮੁੱਕੀ। ਏਹ 1794 ਈ. ਦੀ ਗੱਲ ਏ ਤੇ ਏਥੇ ਹੀ ਏਹਨਾਂ ਨੀਲ ਦੇ ਬੱਜਰ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਅਰੰਭਿਆ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ 1994 ਈ. ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਹਿਕਮਾ ਡਾਕ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੀਲ ਦੀ ਕਾਬਤ ਦੀ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲਾ ਵਰ੍ਹਗੰਢ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਲਾ ਟਿਕਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਏ।

ਦੀਪ ਹਾਟ ਰਾਸ ਆ ਜਾਵਣ ਤੇ ਪੈਰ ਪੱਕੇ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਨੂੰ 23 ਮਈ 1794 ਈ. ਨੂੰ ਏਹ ਥਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਤੇ 23 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਲਾਗ ਕੇ 15 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮਾਲਦਾ ਅਪੜਨਾ ਪਿਆ ਤੇ ਉੱਥੇ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਨੀਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਭਾਲਣਾ ਪਿਆ। ਏਸ ਨੌਕਰੀ ਨਾਲ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਾਲੀ ਅਕੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ। ਮਾਲਦਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਲਈ ਬੰਗਾਲੀ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀਆਂ ਗਵਾਂਢੀ ਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੌਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਾਮਰਾਂ, ਡਿਕਸ਼ਨਰੀਆਂ ਉੱਪਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਸਾਨੀਆਂ ਨੇ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਦੇ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ਨਾਸੀ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਨੂੰ ਪੈਰ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਅਪ੍ਰੈਲ, 1796 ਈ. ਤੀਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਏਸ ਕਦਰ ਸ਼ੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਮਾਇਣ ਜਿਹੀ ਕਲਾਸਕੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਕਲਾਸਕੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਠੀਕ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ। 1798 ਈ. ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਉੱਪਰ ਅਬੂਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਏ। ਏਸ ਅਕਸਰ ਲਈ ਮੈਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਗਰਾਮਰ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੀਕ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਬੰਗਾਲੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਏ।

ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਇੱਕ ਖ਼ਤ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਜ਼ੁਬਾਨ ਲਿਖਦੇ ਨੇ। ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤਖ਼ਲੀਕੀ ਅਦਬ ਦਾ ਧਾਾ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਏ। ਪਰ ਏਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯੂਰਪੀ ਸਕਾਲਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬੰਗਾਲੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਕਹਿ ਕੇ ਟਪਲਾ ਧਾਧਾ ਏ ਕਿਉਂ ਜੋ ਬੰਗਾਲੀ ਇੰਡੋ-ਆਰੀਅਨ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੰਡੋ ਦਹਾਵੜੀਅਨ ਜ਼ੁਬਾਨ ਏ।

ਕੋਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਲ ਫੌਰ ਨਾਓ ਦੇ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ 1776 ਈ. ਵਿੱਚ ਗੁਲਾੀ ਤੋਂ ਬੰਗਾਲੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗਰਾਮਰ ਛਾਪੀ ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਖ਼ਮੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਗਰਾਮਰ ਚੱਲ ਨਾ ਸਕੀ, ਪਰ 1801 ਈ. ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਗਰਾਮਰ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਨੇ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਕੇ ਛਾਪੀ ਉਸ ਨੇ ਬੰਗਲਾ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੈਰ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਏਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਬੰਗਾਲੀ ਵਿੱਚ “ਨਾਅ ਅਹਿਦਨਾਮਾ” ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਛਾਪ ਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਨਸਰੀ ਅਦਬ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਧਾਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲੀ ਨਸਰ ਦਾ ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਏ।

10 ਜਨਵਰੀ, 1800 ਈ. ਨੂੰ ਵਿਲੀਅਮ ਕੋਰੀ ਸੀਰਾਮਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮੁਤਾਹਿਲ ਹੋ ਗਏ ਜਿਹੜਾ ਕਲਕੱਤਾ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇੱਕ ਤਾਪੀ ਏ। ਉਸ ਉੱਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਡੈਨਮਾਰਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ। ਦੋਸੀ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੀਲਾਂ ਛਾਪਣ, ਕਈ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਾਮਰਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਪਣ ਦਾ ਮਾਣ ਏਸੇ ਰਾਪੂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਏ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਰੀ ਨੇ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦੇ ਟਾਈਪਿ ਆਲੇ ਕਰਵਾਏ ਰਾਜਸਾਜ਼ੀਆ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭਿਆ। ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾ ਕੇ ਅਸ਼ਾਇਤੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਰਾਹ ਹਮਵਾਰ ਕੀਤੀ। ਸੀਰਾਮਪੁਰ ਨੂੰ ਏਹ ਮਾਣ ਤਾਜ਼ੀਵਾ ਦੇ ਕਿ ਉਥੇ ਫ਼ਾਰਸੀ, ਤੇਲਗੂ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਉੜੀਆ, ਮਰਾਠੀ, ਹਿੰਦੀ, ਕਨਾੜੀ, ਬ੍ਰਿਜੀ, ਪਸ਼ਤੋ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਤਰਜਮੇ ਛਾਪੇ ਗਏ। ਏਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਡਾਕਟਰ ਟਾਮਸ ਦੇ ਮਿਲਵਰਤਨ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਚੌਦਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਮਾਰਿਆ। ਏਹ ਮੁਕਾਮੀ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਿਟਰੇਚਰ ਤੇ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਸੀ।

ਫੋਰਟ ਵਿਲੀਅਮ ਕਾਲਜ 1800 ਈ. ਵਿੱਚ